

**РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ КРИТЕРІЇВ
ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ
ПРОГРАМИ**

**Затверджено Національним агентством із забезпечення
якості вищої освіти 17 листопада 2020 року**

ТОВ «Український освітянський
видавничий центр «Оріон»
2020

Укладачі: Алькема В.Г., Артюхов А.Є., Бутенко А.П., Винницький М., Євстифеев М.І., Єременко О.В., Золотарьова І.О., Квіт С.М., Медведєв В.К., Моркляник Б. В., Олексів І.Б., Стукало Н.В.

За редакцією: Бутенко А.П., Єременко О.В., Квіт С.М.

Рекомендації щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми/ Затверджено Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти 17 листопада 2020 року: /ТОВ «Український освітянський видавничий центр «Оріон»». – К., 2020. – 66 с.

«Рекомендації щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми» були розроблені на основі «Методичних рекомендацій для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми» (2019) з використанням матеріалів «Порадника щодо заповнення відомостей самооцінювання освітньої програми» (для закладів вищої освіти, 2019).

Рекомендації містять інформацію стосовно відповідності освітньої діяльності Критеріям оцінювання якості освітньої програми з урахуванням річного досвіду застосування акредитаційних процедур в рамках підходів ESG-2015, пропозицій галузевих експертних рад та освітніх експертів.

Складаються з коментарів та корисних порад щодо надання фактів та проведення аналізу, вимог до оцінювання і орієнтовних запитань для закладів вищої освіти та інших учасників акредитаційного процесу.

Рекомендації призначені для всіх учасників процесів та процедур забезпечення якості вищої освіти, зокрема акредитації освітніх програм, експертів, дослідників та всіх, хто зацікавлений у позитивних змінах вищої освіти в Україні.

I. Загальна частина

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство) у своїй діяльності спирається на принципи довіри і взаємної вимогливості, маючи на меті поширювати їх в українському академічному середовищі. Ці принципи мають сприяти підтриманню репутаційного капіталу українських закладів вищої освіти поруч з новою культурою якості та доброчесності. У процесі акредитації Національне агентство оцінює якість освітньої програми і здійснює консультативний моніторинг, допомагаючи закладам вищої освіти (далі в тексті Рекомендацій – ЗВО) в їхньому прагненні до досконалості. Із цією метою потрібно налагодити постійний діалог та плідну співпрацю всіх зацікавлених сторін.

Призначення Рекомендацій

Ці Рекомендації розроблені Національним агентством для допомоги у практичному застосуванні Критеріїв оцінювання якості освітньої програми, що є додатком до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 р. № 977, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 08.08.2019 р. за № 880/33851 (далі – Критерії).

Принципи застосування Критеріїв: автономія ЗВО, врахування контексту, роль стейкхолдерів (зацікавлених сторін), доказовість

Національне агентство під час розроблення Критеріїв виходило з того, що вони застосовуються з врахуванням усіх особливостей реалізації освітньої програми (далі в тексті Рекомендацій – ОП).

Цей підхід продиктований чотирма принципами:

1. Принцип поваги до автономії ЗВО

Процедура акредитації враховує автономію ЗВО. Національне агентство, експерти з акредитації ОП, члени галузевих експертних рад не можуть диктувати ЗВО, як вони (ЗВО) мають організувати свої внутрішні академічні процеси. Шляхи, якими різні ЗВО досягають виконання вимог певного критерію, можуть бути цілком відмінними та відрізнитися від традиційних практик.

2. Принцип урахування контексту

Критерії мають застосовуватися відповідно до конкретного контексту реалізації ОП.

3. Принцип урахування позицій зацікавлених сторін

Застосування цього принципу дає змогу ЗВО наблизити ОП до потреб ринку праці та очікувань здобувачів освіти. При цьому необхідно пам'ятати про важливість місії ЗВО у формуванні гармонійної особистості, свідомого громадянина та здатності до саморозвитку, інновацій та науково-дослідної діяльності.

4. Принцип аналітичності та доказовості

Усі учасники акредитаційного процесу повинні надавати раціональні пояснення на підставі проведеного аналізу щодо ухвалених рішень та викладених фактів з урахуванням контексту, відповідних завдань та цілей.

Оцінювання критеріїв

Положення про акредитацію (п. 7 розділу I) передбачає оцінювання ОП за кожним критерієм за шкалою із чотирьох можливих рівнів відповідності: А – В – Е – F, до кожного з яких у Положенні поданий опис.

Таблиця 1

Рівень відповідності	Відповідність критерію	Недоліки у контексті критерію
А	повна відповідність та інноваційний / взірцевий характер	недоліки відсутні
В	загалом відповідність	може містити недоліки, що не є суттєвими*
Е	часткова невідповідність	недоліки, що можна усунути в однорічний строк, у тому числі суттєві*
F	невідповідність	недоліки, що мають фундаментальний характер** та / або недоліки, що не можуть бути усунені в однорічний строк

*Суттєвим є недолік, який безпосередньо порушує діючу нормативну базу або позначився на набутті компетентностей здобувачем освіти, або унеможливив чи суттєво ускладнив отримання освітніх послуг.

** Фундаментальними є недолік, що унеможливує реалізацію усієї ОП згідно з нормативними вимогами.

Оцінка певного недоліка як фундаментального означає, що він є свідченням системної проблеми у змісті ОП, організації навчання, викладання та/або забезпечення якості та ін., а відтак – ЗВО неспроможний забезпечити здобувачам здобуття якісної освіти. Наприклад, якщо у ЗВО відсутній належний кадровий склад, необхідне обладнання чи програмне забезпечення, критично важливе для досягнення програмних результатів навчання (далі – ПРН), або ж в ОП взагалі не враховано вимоги стандарту вищої освіти тощо. У таких випадках має місце фундаментальний недолік у контексті відповідних Критеріїв.

Особливості оцінювання критеріїв після закінчення строку дії умовної (відкладеної) акредитації

При оцінюванні ОП доцільно насамперед звернути увагу на те, чи ЗВО виправив недоліки, виявлені при попередній акредитації за критеріями, які були оцінені на рівень відповідності «Е». Також необхідно пересвідчитися, що за критеріями, які були оцінені на «В», рівень відповідності не знизився (не відбулося суттєвого погіршення порівняно із попередньою акредитацією) з урахуванням Розділу II «Застосування Критеріїв» цих Рекомендацій. Крім того, якщо в період між попередньою та поточною акредитацією був затверджений стандарт вищої освіти за спеціальністю ОП, доцільно з'ясувати, чи був він урахований в останній редакції ОП (в редакції переглянутої ОП навчального року після затвердження стандарту). Аналогічний аналіз варто провести, якщо в останній рік функціонування ОП був затверджений професійний стандарт.

Методологія оцінювання: голістичний (цілісний) підхід, орієнтованість на вдосконалення

За структурою кожен Критерій є сукупністю підкритеріїв, що стосуються різних аспектів конкретного предмета оцінювання. Саме підкритерії є твердженнями, на відповідність яким оцінюється якість ОП. Оцінивши підкритерії, експерти мають визначити певний рівень відповідності щодо певного Критерію в цілому.

Оцінювання критеріїв будується на голістичному (цілісному) підході. Це означає, що судження про рівень відповідності певному Критерію експерти формулюють, беручи до уваги всю цілісність встановлених фактів та їх контексту. Навіть якщо у межах Критерію певні підкритерії можуть бути більш вагомими, ніж інші, жоден з

них окремо не має вирішального впливу. Варто визначити, наскільки невиконання підкритерія вплинуло на відповідність Критерію загалом.

Експерти мають визначити, чи у певному конкретному випадку виявлені недоліки в їхній сукупності «не є суттєвими» або ж «мають фундаментальний характер», чи можна виправити їх у межах одного року тощо.

Зважаючи на те, що одним із завдань акредитаційної експертизи є консультативний моніторинг, для Національного агентства важливо спонукати ЗВО до свідомого вдосконалення власної освітньої діяльності. Виявлені під час акредитації недоліки (слабкі сторони) є приводом для подальшого вдосконалення ОП.

Визначаючи, як певні недоліки обґрунтовують певний рівень відповідності, експерти мають зважити, чи ЗВО свідомий цієї проблеми, чи має він реалістичний план її вирішення, чи дотримується та спроможний надалі дотримуватися цього плану, що може вплинути на оцінювання цього критерію.

Наведений підхід буде дієвим під час оцінювання ОП, попередня акредитація якої завершилася умовною (відкладеною) акредитацією – тобто, коли відповідність певним критеріям була оцінена на рівні Е. Якщо під час наступної акредитації ЗВО демонструє, що почав вживати заходів задля виправлення виявлених раніше недоліків, але ці заходи потребують більш тривалого часу для повноцінної реалізації, і якщо експертна група залишається переконаною в реалістичності запланованої ЗВО траєкторії удосконалення, то під час нової акредитації ці недоліки можуть вважатися такими, що не є суттєвими (це відповідає рівню відповідності В).

І навпаки, якщо ЗВО не вжив і не запланував жодних реалістичних заходів задля усунення цих недоліків, то можна констатувати, що ЗВО не спроможний впоратися з їх вирішенням протягом одного року, що відповідає рівню F. Такі ж міркування є справедливими для випадків, коли певні недоліки мають інституційний характер і були виявлені під час акредитації інших ОП. При наступних акредитаційних експертизах ОП здійснюється перевірка усунення цих недоліків.

Експерти, які беруть участь в акредитаційних процедурах, мають ухвалювати рішення через обговорення, консенсусом. Керівник експертної групи несе відповідальність за координацію процесу

Рекомендації щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми

прийняття рішень усередині групи, а також створення атмосфери, сприятливої до відвертої дискусії та пошуку спільних рішень. Положення про акредитацію передбачає можливість підписання звіту із окремою думкою, проте ця практика має бути винятком, а не правилом.

Судження експертів щодо відповідності Критеріям мають бути аргументованими, базуватися на конкретних доказах, що були отримані під час акредитаційної експертизи. Такими доказами можуть бути документи, надані ЗВО до початку та під час виїзду, безпосередні свідчення осіб, з якими проводилися зустрічі під час виїзду, а також інформація, отримана з відкритих джерел (наприклад, вебсайту ЗВО).

Кожна оцінка має бути обґрунтована у звіті за результатами акредитаційної експертизи з посиланням на опис (див. Таблиця 1), викладений у Положенні про акредитацію. Вмотивованість звітів є запорукою публічної довіри до процедури акредитації та її результатів. Однак, якщо Національне агентство вважає, що експертна група дійшла явно необґрунтованих висновків, це є підставою для призначення повторної експертизи (пп. 3 абз. 1 п. 5 розділу III Положення про акредитацію) та може спричинити розгляд питання про компетентність та/або добросовісність експертів.

При формуванні висновків галузевих експертних рад важливо врахувати, що вони не є окремою експертизою, а верифікують звіт експертної групи. Вони можуть містити власні рекомендації та спиратися на додаткове вивчення доповідачем ГЕР матеріалів відомостей про самооцінювання, інших матеріалів, що стосуються ОП та сайту ЗВО. Зауваження повинні бути обґрунтованими, підвищення/зниження оцінки обов'язково має бути доказовим.

Часовий вимір акредитації

При акредитації оцінюється якість ОП та процес її реалізації. ОП може переглядатися та вдосконалюватися; достатність ресурсів має визначатися, виходячи з можливості їх використання зараз і в майбутньому.

Відповідність Критеріям визначається станом на момент проведення акредитаційної експертизи; події, що передували акредитації, реалістична оцінка перспектив є важливим контекстом, який дозволяє встановити, чи спроможний ЗВО забезпечити сталість у реалізації ОП.

Таким чином, під час аналізу відповідності певним критеріям експертна група має врахувати динаміку змін та розвитку ОП у період до проведення акредитації і на основі цієї динаміки з урахуванням інших відомостей, здобутих під час експертизи, зробити висновок щодо спроможності ЗВО забезпечити дотримання певного критерію у майбутньому. Часовий проміжок, що включається до розгляду, становитиме час від зачаткування ОП або попередньої акредитації до планованого часу наступної акредитації (за умови позитивного висновку поточної).

II. Застосування Критеріїв

Критерій 1 – проектування та цілі ОП

У межах Критерію 1 необхідно з'ясувати, чи ОП спроектована відповідно до запитів зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів та в контексті інших важливих чинників.

1.1. Освітня програма має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії закладу вищої освіти

Підкритерій 1.1 вимагає чіткості цілей ОП та їхнього взаємозв'язку з місією та стратегією ЗВО.

Чіткість означає, що цілі ОП стосуються саме цієї ОП та її реалізації, корелюються зі спеціальністю. Варто з'ясувати, чи визначено фокус програми, що дозволяє відрізнити її від інших програм.

Баланс типовості/унікальності у формулюванні цілей програми може залежати від її предметної сфери, місії ЗВО, бачення розробників. Так, цілі програми, що готує фахівців до професійної діяльності у сфері «регульованих професій», будуть більш вузько зорієнтовані на галузеві вимоги.

Цілі програми повинні узгоджуватися з місією та стратегією ЗВО.

Місія ЗВО визначає його унікальність, призначення та суспільну роль*.

Стратегія ЗВО відображає шляхи реалізації місії та цілей у

* Див. пункт 5 додатку до рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи від 16 травня 2007 р. CM/Res(2007)6 про публічну відповідальність за вищу освіту та науку

конкретних умовах, в яких функціонує ЗВО.

Рішення про відкриття чи подальше функціонування ОП не повинно бути продиктоване лише економічною доцільністю, її цілі мають відповідати також суспільній місії ЗВО.

Відсутність у ЗВО задокументованої місії та стратегії є недоліком і є підставою для рекомендації стосовно відповідності Критерію 1.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Що визначають цілі ОП (очікуване застосування набутих компетентностей)?

У чому полягають особливості (унікальність – за наявності) цієї програми, та як вони визначаються цілями ОП?

У чому саме ОП відповідає місії та стратегії ЗВО?

Яким чином цілі ОП корелюють зі змінами у стратегії ЗВО, якщо такі відбувалися?

Яким чином враховані у перспективах розвитку університету можливості подальшого вдосконалення ОП та/або спеціальності, в межах якої вона існує?

1.2. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням позицій та потреб заінтересованих сторін

Відповідність підкритерію 1.2 свідчить про залучення всіх зацікавлених сторін до визначення цілей ОП та формулювання програмних результатів навчання. ЗВО має продемонструвати, що позиції і потреби стейкхолдерів розглядалися та були враховані або відхилені.

Під час оцінювання варто врахувати, що коло стейкхолдерів буде різнитися залежно від специфіки конкретної програми. Важливо з'ясувати позицію (потенційних) роботодавців або відповідної професійної спільноти. Якщо програма має чітко виражений регіональний контекст, то стейкхолдерами можуть виступати відповідні органи місцевого самоврядування/місцеві органи влади. Варто пам'ятати, що здобувачі та випускники програми також є стейкхолдерами.

Мають бути наведені факти врахування (неврахування) пропозицій

стейкхолдерів (зокрема, це можуть бути спільні зустрічі, засідання робочої групи тощо). Під час виїзду до ЗВО експертна група повинна пересвідчитися, що залучення стейкхолдерів мало реальний, а не формальний характер.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином і які стейкхолдери були залучені до формулювання цілей ОП та визначення результатів навчання?

Які пропозиції надходили від зацікавлених сторін (стейкхолдерів) на етапі розробки ОП?

У який спосіб були враховані пропозиції стейкхолдерів при формулюванні цілей ОП та визначенні результатів ОП?

Чим зумовлювалося врахування чи відхилення тих чи інших пропозицій?

1.3. Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм.

Підкритерій 1.3 стосується контексту, в якому існує ОП. ЗВО має продемонструвати, що бере до уваги тенденції розвитку спеціальності та розвитку ринку праці, регіональний контекст та досвід аналогічних вітчизняних та іноземних ОП.

ЗВО повинен продемонструвати, що розробники ОП урахували тенденції та галузевий контекст при формулюванні цілей та програмних результатів навчання (далі – ПРН).

Врахування тенденцій розвитку ринку праці означає, що ОП має такі цілі, які дадуть змогу випускникові програми бути конкурентоспроможним на ринку праці. Цілі та програмні результати навчання повинні переглядатися (за потреби), щоб забезпечити актуальні компетентності випускника.

Основним джерелом інформації про ринок праці для ЗВО є роботодавці та випускники програми. Випускники, особливо останніх років, виступають дуже корисним джерелом інформації: все ще зберігаючи зв'язок із ЗВО, вони можуть об'єктивно оцінити,

наскільки ОП відповідає вимогам ринку праці.

Оцінювання цього підкритерію відбувається на основі інформації, наведеної у відомостях про самооцінювання та здобутої під час виїзної експертизи. Експертна група та галузева експертна рада можуть оцінювати відповідність, виходячи також з власного знання релевантного контексту, враховуючи при цьому принцип автономії ЗВО.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

У чому саме цілі ОП та ПРН відповідають тенденціям розвитку ринку праці та спеціальності?

Як і коли були проаналізовані тенденції розвитку спеціальності, щоб це встановити?

Яким чином галузевий контекст був урахований під час формулювання цілей та визначення програмних результатів навчання?

Яку роль відіграє регіональний контекст для функціонування ОП? Як він був взятий до уваги під час формулювання цілей та визначення ПРН?

Досвід яких аналогічних вітчизняних та іноземних програм враховувався при формулюванні цілей та визначенні програмних результатів ОП?

Які висновки були зроблені в результаті порівняння? Які кращі практики були запозичені із цих програм? Яких недоліків вдалося запобігти завдяки такому аналізу?

Які характеристики ОП роблять її конкурентноздатною у порівнянні з вітчизняними та іноземними аналогами?

1.4. Освітня програма дає можливість досягти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності)

За відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти програмні результати навчання мають відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня.

Підкритерій 1.4 вимагає відповідності ОП стандартів вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за його наявності).

У межах цього підкритерію доцільно проаналізувати, яким чином затверджений стандарт вищої освіти за спеціальністю ОП був урахований в редакції ОП навчального року після затвердження стандарту.

Відповідно до пункту 3 частини третьої статті 10 Закону України «Про вищу освіту», нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти у стандартах вищої освіти формулюється у термінах результатів навчання. Для виконання цього підкритерію ОП має забезпечувати досягнення всіх результатів навчання, визначених у відповідному стандарті.

Програмні результати навчання можуть не вичерпуватися тими результатами навчання, що їх визначає стандарт. Визначення ПРН поза вимогами стандарту є правом ЗВО. Варто наголосити, що ЗВО може формулювати і узагальнені описи результатів навчання, що охоплюють відповідний перелік компетентностей Стандарту. -

Якщо за певною спеціальністю та рівнем вищої освіти стандарт вищої освіти відсутній, оцінюється, наскільки визначені ЗВО програмні результати навчання відповідають дескрипторам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Чи ПРН ОП відповідають результатам навчання, запропонованим стандартом вищої освіти? Якщо присутні розбіжності, чим вони зумовлені?

За умови відсутності стандарту – чи задовільняє ОП вимоги, які визначені в Національній рамці кваліфікацій? Яким чином це досягається?

Чи забезпечуються інші ПРН, окрім тих, які сформульовані у відповідному стандарті? Якщо – так, то яким чином?

Критерій 2 – структура та зміст освітньої програми

Критерій 2 містить вимоги безпосередньо до змісту ОП та її структури. Змістом ОП, згідно з частиною 1 статті 9¹ ЗУ «Про вищу освіту», є: перелік освітніх компонентів (далі в тексті Рекомендацій

Рекомендації щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми

– ОК); їхня логічна послідовність; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою; кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані програмні результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти. Під структурою слід розуміти послідовність та зв'язки між собою ОК.

2.1. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно накопичувальної системи) відповідає вимогам законодавства щодо навчального навантаження для відповідного рівня вищої освіти та відповідного стандарту вищої освіти (за наявності)

Підкритерій 2.1 стосується загального обсягу ОП (в кредитах ЄКТС). Вимоги до обсягу програми визначені статтею 5 Закону України «Про вищу освіту», а також можуть конкретизуватися у стандартах вищої освіти.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Вказати обсяг ОП у кредитах ЄКТС.

Вказати обсяг ОК (у кредитах ЄКТС), спрямованих на формування компетентностей, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності).

Вказати обсяг (у кредитах ЄКТС), що відводиться на дисципліни за вибором здобувачів вищої освіти, для програм третього рівня вищої освіти вказати обсяг для кожної з чотирьох ОК.

2.2. Зміст освітньої програми має чітку структуру; освітні компоненти, включені до освітньої програми, становлять логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дають можливість досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання

Підкритерій 2.2 вимагає, щоб зміст ОП був чітко визначеним, ОК, включені до ОП, складала логічну взаємопов'язану систему та

дозволяли досягти цілей і ПРН, відповідаючи загальним та фаховим компетентностям.

Чітка структура означає, що ОП є структурованою та збалансованою в контексті загального часу навчання (за семестрами/роками навчання), а також змістовно (якщо ЗВО має систему поділу ОК на змістовні блоки, і це відбито в ОП).

Взаємопов'язаність ОК визначається структурно-логічною схемою навчання і викладання. Насамперед це стосується тих ОК, що є передумовами для вивчення інших (або в ОП третього рівня – для проведення наукових досліджень).

Обов'язкові ОК, включені до ОП, мають у сукупності призводити до досягнення програмних результатів навчання. ЗВО повинен продемонструвати, зазвичай через відповідну матрицю (додаток до відомостей про самооцінювання), що кожен ПРН реалістично охоплений змістом програми. Визначення того, наскільки певний ОК забезпечує той чи інший ПРН, є завданням експертної групи.

Особливу увагу варто приділити досягненню ПРН, які корелюють із загальними компетентностями (передбаченими стандартами вищої освіти). Зокрема, для першого рівня – це здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, здатність спілкуватися іноземною мовою, цінування та повага різноманітності та мультикультурності тощо, для другого – або для третього (за відсутності стандарту) – відображені вимоги НРК про володіння академічною українською та іноземною мовою. Варто пам'ятати, що досягнення згаданих ПРН та формування загальних компетентностей можливо і через вивчення окремої дисципліни, і через синтез кількох ОК. Дисципліни можуть мати різні назви (як-от: українська мова – ділова українська мова – культура усного і писемного мовлення), передусім важливим є врахування ролі гуманітарної складової у формуванні цих компетентностей, якою не можна нехтувати.

Необхідно звернути увагу на роль та місце гуманітарної складової у формуванні цих компетентностей.

Якщо певні ПРН забезпечуються виключно за рахунок дисциплін вільного вибору здобувача, це недолік у контексті відповідності Критерію 2, адже тоді ЗВО ставить досягнення цих ПРН у залежність від реалізації здобувачем свого права на вибір тих чи інших дисциплін. Винятком може бути формування програмного результату навчання

за умови пропонування для вибору кількох різних ОК (блоків), які спрямовані на досягнення одного й того ж програмного результату навчання.

Обов'язковим є досягнення ПРН. Основою для цього виступають конкретні ОК та їхнє поєднання. Вони визначаються ЗВО самостійно.

Від ЗВО очікується навчальний план (далі в тексті Рекомендацій – НП), сформований відповідно до опису ОП та структурно-логічної схеми.

2.3. Зміст освітньої програми відповідає предметній області визначеної для неї спеціальності (спеціальностям, якщо освітня програма є міждисциплінарною)

Підкритерій 2.3 стосується відповідності змісту ОП визначеній для неї предметній області.

Оцінюючи відповідність у контексті цього підкритерію, експертна група може виходити з визначення предметної області навчання, що надане у відповідному стандарті вищої освіти (за наявності).

У разі присутності в ОП освітніх компонентів, які за своїм змістом не мають зовсім зв'язку чи мають неочевидний зв'язок з визначеною спеціальністю, або ж стосунок до формування загальних компетентностей, їхня необхідність потребує належного пояснення з боку ЗВО. Якщо належного пояснення немає, цей факт становитиме недолік у контексті відповідності Критерію 2 (крім вибіркового блоку).

Підкритерій 2.3 слід застосовувати з двома заувагами.

Необхідно врахувати, що міждисциплінарні (міжгалузеві) ОП мають передусім визначити первинну спеціальність (галузь) та її предметну область.

Вимога підкритерію 2.3, а саме відповідність ОП предметній області визначеної для неї спеціальності, не перешкоджає ЗВО включати в ОП будь-яких спеціальностей дисципліни з набуття та вдосконалення мовних компетентностей, ОК гуманітарного та суспільствознавчого спрямування.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Як зміст ОП (освітні компоненти) відповідає об'єкту(ам) вивчення та/або діяльності?

Як зміст ОП (освітні компоненти) відповідає теоретичному змісту предметної області (поняття, концепції, принципи та їх використання для пояснення фактів та прогнозування результатів)?

Як зміст ОП (освітні компоненти) відповідає методам і технологіям (якими має оволодіти здобувач вищої освіти для застосовування на практиці)?

Як зміст ОП (освітні компоненти) відповідає інструментам та обладнанню (об'єкти/предмети, пристрої та прилади, які здобувач вищої освіти вчиться застосовувати і використовувати)?

Якщо ОП є міждисциплінарною, варто надати обґрунтування для визначеного програмою поєднання освітніх компонентів, що стосуються кожної із дисциплін.

2.4. Структура освітньої програми передбачає можливість для формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема через індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін в обсязі, передбаченому законодавством

Підкритерій 2.4 стосується можливості формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти.

Однією із складових такої траєкторії є вибіркові дисципліни. Закон України «Про вищу освіту», встановлює їх обсяг не менше 25% кредитів ЄКТС від загального обсягу ОП (пункт 15 частини першої статті 62 Закону України «Про вищу освіту»).

При оцінюванні цього підкритерію варто пам'ятати, що вибірковість не є самоціллю, а в першу чергу – інструментом підвищення якості освіти. Політики вибіркової можуть різнитися між собою, їх вибір та застосування належить до автономії ЗВО. Заразом необхідно пам'ятати, що ці процедури мають бути прозорими та зрозумілими учасникам освітнього процесу, не повинні обмежувати їх прагнення до формування індивідуальної траєкторії навчання.

Дисципліни можуть вважатися вибірковими лише в тому разі, якщо вони є такими відповідно до можливостей вибору здобувача

вищої освіти. Так звані дисципліни «за вибором ЗВО» не належать до переліку вибіркового, оскільки з точки зору здобувача вищої освіти, вони є обов'язковими.

В основі системи вибіркового лежить можливість *індивідуального* вибору кожного здобувача вищої освіти. Це не заперечує права ЗВО запроваджувати обґрунтовані обмеження щодо мінімальної та максимальної кількості здобувачів, які можуть обрати певну дисципліну та вказувати інші додаткові умови для вибору (наприклад: місце проведення, часові рамки, необхідні передумови до вивчення цього ОК тощо)

ЗВО зобов'язаний вжити заходів для того, щоб гарантувати право здобувачів вищої освіти на індивідуальне обрання дисциплін. Так, ЗВО в межах своєї автономії може створювати нові групи для різних дисциплін або обирати інші організаційні форми для забезпечення цього права (наприклад, запроваджувати спеціальний день, семестр, коли викладаються лише вибіркові дисципліни).

Аналізуючи систему вибіркового дисциплін, експертна група має оцінити кількість та відмінність дисциплін, запропонованих для вибору здобувачам вищої освіти, а також визначені у ЗВО процедури для їх вибору. Варто розуміти, що при максимально можливому врахуванні потреб здобувача вищої освіти можливе обрання будь-якої дисципліни, що запропонована на вибір у ЗВО, незалежно від спеціальності чи підрозділу, який забезпечує її викладання (з можливими обмеженнями щодо необхідності вивчення дисциплін-передумов та чітко визначеними обмеженнями організаційного характеру).

Слід зауважити, що Закон України «Про вищу освіту» передбачає, що здобувачі певного рівня вищої освіти мають право вибирати навчальні дисципліни, які пропонуються для інших рівнів вищої освіти, за погодженням з керівником відповідного факультету чи підрозділу (пункт 15 частини першої статті 62). Для вибору всіх інших дисциплін (наприклад, з іншої ОП чи тих, що викладаються іншим підрозділом, але на тому ж рівні вищої освіти) отримання окремих погоджень не вимагається (окрім випадків, коли вивчення дисципліни передбачає опанування певних результатів навчання, які є передумовами).

Оцінювання конкретної моделі забезпечення вибіркового, обраної

ЗВО, має проводитися з урахуванням специфіки та контексту реалізації ОП.

Процедури вибору здобувачами дисциплін повинні бути зрозумілими та організованими у доступний для здобувача спосіб. Для ефективного функціонування ці процедури можуть включати інформування здобувачів про зміст дисциплін, що виносяться на вибір; безпосередній запис на дисципліни; етап корекції з метою виконання умов щодо мінімальної кількості здобувачів, які можуть бути записані на певну дисципліну; етап корекції, пов'язаний із збігами у розкладі.

Оцінюючи відповідність цьому підкритерію, експертна група має виходити з того, що недоліками у контексті відповідності Критерію 2 будуть вважатися ситуації, коли:

- здобувачі вищої освіти формально та/або фактично позбавлені можливості обирати дисципліни для включення до свого індивідуального НП (в ОП є лише дисципліни «за вибором ЗВО»; процедура вибору дисциплін не розроблена або є лише удаваною тощо);

- частка ОК за вибором здобувачів не відповідає вимогам законодавства; дисципліни, що пропонуються на вибір, переважно дублюють одна одну (наприклад, різні за назвою дисципліни мають аналогічний зміст або переважно повторюють його); процедура і організаційне забезпечення обрання дисциплін є занадто ускладненою та/або негнучкою; відсутня практика інформування здобувачів про зміст дисциплін перед вибором; здобувачі вищої освіти лише частково інформуються про зміст дисциплін; процедура не може призводити до того, що певна дисципліна стає обов'язковою.

Навчальні плани мають враховувати вимогу щодо вибірковості дисциплін. На практиці це означає, що НП має включати лише обов'язкові дисципліни та передбачати наявність кредитів для вибіркових дисциплін.

Підкритерій 2.4 охоплює не лише вибіркові дисципліни, але й інші інструменти формування індивідуальної освітньої траєкторії, які може запропонувати ЗВО (компенсаційні курси, факультативи тощо). Вони мають оцінюватися насамперед із погляду відповідності до потреб та інтересів здобувачів вищої освіти.

Тими аргументами, що дають змогу встановити відповідність цьому підкритерію, є документи, що регулюють порядок вибору дисциплін;

індивідуальні НП здобувачів вищої освіти; інформація, отримана безпосередньо під час інтерв'ювання здобувачів освіти.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Чи наявні в ЗВО процедури, які дозволяють формування індивідуальної освітньої траєкторії та який механізм їхнього функціонування?

Яким чином у ЗВО відбувається формування індивідуальної освітньої траєкторії, і що воно включає в себе? Як долаються проблеми, пов'язані з її формуванням на ОП?

Чи існує можливість реального вибору навчальних дисциплін? (Опишіть відповідні процеси з точки зору здобувача вищої освіти.) Якими документами це регламентується?

В який спосіб визначаються дисципліни, що пропонуються на вибір здобувачам?

Якою є процедура інформування здобувачів вищої освіти про дисципліни, що пропонуються їм на вибір?

Якщо ЗВО не має повноцінної системи реалізації права обирати дисципліни, які заходи здійснюються задля її створення? Які перешкоди стоять на заваді цьому?

2.5. Освітня програма та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти, яка дає можливість здобути компетентності, потрібні для подальшої професійної діяльності

Підкритерій 2.5 стосується практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

У межах цього підкритерію ЗВО має продемонструвати, що при формуванні ОП були передбачено необхідні види та кількість практично орієнтованих *складових / компонентів*, що дозволять здобувачам отримати необхідні практичні навички та фахові компетентності. Потрібно мати на увазі, що при якісному формуванні ОП, як правило, застосовуються різні види практичної підготовки: практичні заняття, лабораторні роботи, навчальні екскурсії, підготовка проектів тощо.

Особливе місце в системі практичної підготовки посідають

навчальна і виробнича практики, наступність і обсяг яких вимагають уваги під час акредитаційної експертизи. Це означає, що ЗВО має у співпраці із роботодавцями та випускниками програми ретельно підходити до визначення змісту практик, їхньої відповідності сучасним вимогам ринку праці та мати змогу продемонструвати це під час акредитаційної експертизи.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Які саме з передбачених ОП компетентностей формує практична підготовка?

Яку наступність різних видів практичної підготовки (практичні заняття, лабораторні роботи, навчальні екскурсії, підготовка проєктів тощо) передбачає ОП?

Як відбувається співпраця з роботодавцями у формулюванні цілей і завдань практичної підготовки, визначенні її змісту?

Яким чином практична підготовка відображає останні тенденції розвитку відповідної сфери професійної діяльності?

Яким є рівень задоволеності здобувачів та випускників компетентностями, здобутими та/або розвиненими під час практичної підготовки за ОП?

2.6. Освітня програма передбачає набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (soft skills), що відповідають заявленим цілям

Підкритерій 2.6. стосується забезпечення набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (*soft skills*), що відповідають заявленим цілям програми. Варто зазначити, що вони частково перетинаються із загальними компетентностями, визначеними в стандартах вищої освіти.

Soft skills (т. зв. «м'які навички», «соціальні навички», «універсальні навички» чи «навички успішності») дають змогу випускникам ЗВО бути успішними на своєму робочому місці. Зокрема, це навички комунікації, лідерство, здатність брати на себе відповідальність і працювати в критичних умовах, уміння вирішувати конфлікти, працювати в команді, управляти своїм часом, здатність логічно і системно мислити, креативність та ін. ЗВО повинен мати

Рекомендації щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми

свою політику стосовно розвитку цих навичок у своїх здобувачів вищої освіти та викладачів (через систему професійного розвитку / підвищення кваліфікації), яка також зумовлює співпрацю з працедавцями та випускниками, впливає на репутаційний капітал ЗВО.

У межах цього підкритерію ЗВО має продемонструвати, що певна ОП дає змогу здобувачеві набути ті соціальні навички, що зумовлені цілями ОП, зокрема подальшою професійною діяльністю випускника програми.

Цей підкритерій спрямований на вдосконалення ОП, неналежна його відповідність є підставою для рекомендацій, але не до зниження оцінки за критерій.

Позитивною практикою є формування soft skills при вивченні конкретних дисциплін, однак не вичерпується лише цим, бо також може відбуватися в межах загальних та фахових дисциплін.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином зміст ОП(освітніх компонентів) сприяє набуттю соціальних навичок (soft skills)?

Які форми та методи навчання сприяють набуттю соціальних навичок (soft skills)? Варто навести конкретні ОК та відповідні навички.

Чим обґрунтовується акцент на тих або інших соціальних навичках у межах ОП?

2.7. Зміст освітньої програми враховує вимоги відповідного професійного стандарту (за наявності)

Підкритерій 2.7 стосується врахування вимог професійного стандарту під час розроблення ОП.

Професійні стандарти визначають вимоги до кваліфікаційних та спеціальних знань працівників, їхніх завдань, обов'язків та спеціалізацій (абзац десятий статті 96 Кодексу законів про працю України). Професійні стандарти є основою для присвоєння професійних кваліфікацій. Якщо за наслідками успішного виконання ОП ЗВО присвоює, крім освітньої, і професійну кваліфікацію, зміст ОП та ПРН дають змогу випускникові виконувати трудові функції,

визначені відповідним професійним стандартом.

Слід зауважити: якщо професійні стандарти перебувають в процесі розробки, до їхнього затвердження зберігають чинність відповідні випуски Довідника кваліфікаційних характеристик професій (ДКХП), які ЗВО також можуть враховувати. Тому досить часто присвоєння професійних кваліфікацій відбувається за відсутності відповідного професійного стандарту. За відсутності нормативних вимог критерії та процедура присудження професійних кваліфікацій мають бути врегульовані внутрішніми документами ЗВО. У такому випадку експертна група має переконатися в тому, що зміст ОП передбачає достатній обсяг ОК, спрямованих на формування необхідних фахових компетентностей та ПРН відповідно до цієї професійної кваліфікації.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Як саме зміст ОП враховує вимоги професійного стандарту (за наявності)?

Якщо професійний стандарт відсутній, які документи розроблено ЗВО для визначення результатів навчання, що дають змогу присвоїти певну професійну кваліфікацію?

2.8. Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) відповідає фактичному навантаженню здобувачів, досягненню цілей та програмних результатів навчання

Підкритерій 2.8 передбачає необхідність співвіднесення фактичного навантаження здобувачів вищої освіти та обсягу ОП (окремих освітніх компонентів у кредитах ЄКТС).

Щоб виконати підкритерій 2.8, ЗВО має продемонструвати, що він вживає заходи для того, щоб реалістично оцінити, яким є обсяг самостійної роботи, в середньому потрібний здобувачеві для належного опанування цієї дисципліни. Наслідком некоректного співвіднесення може бути не лише присвоєння недостатньої кількості кредитів з дисципліни, але і завищений обсяг завдань для самостійної роботи, не потрібний для досягнення очікуваних результатів навчання.

Результатом відсутності у ЗВО таких заходів можуть стати

необґрунтоване присвоєння дисциплінам недостатньої кількості кредитів або надмірне навантаження здобувачів вищої освіти, або недостатня кількість аудиторного навантаження для формування результатів навчання.

Під час експертизи інформативними заходами є інтерв'ювання здобувачів вищої освіти та співвіднесення його результатів з фактично визначеною в навчальних та робочих НП кількістю аудиторних годин і годин самостійної роботи, видами та різноманіттям завдань.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином ЗВО визначає реальний обсяг навантаження здобувачів вищої освіти?

Які заходи вживає ЗВО для розуміння, чи перевантажені студенти?

Яким чином ЗВО визначає, чи вистачає здобувачам часу на самостійну роботу?

Які основні проблеми були виявлені під час таких досліджень? Яких заходів ЗВО вживає, аби їх усунути?

Які види контактних (аудиторних) годин переважають і чому?

2.9. Структура освітньої програми та навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти за дуальною формою у разі її здійснення узгоджені із завданнями та особливостями цієї форми здобуття освіти

Підкритерій 2.9 стосується ОП, які передбачають навчання за дуальною формою освіти.

Дуальна освіта ґрунтується на таких формах організації освітнього процесу, що поєднують навчання, з одного боку, в ЗВО, а з іншого – безпосередньо на робочому місці: на виробництві, в установі, організації тощо. Дуальна освіта вимагає відповідність організації освітнього процесу до Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» (зміни до ст. 49 Закону про вищу освіту): 1) навчання на робочому місці; 2) обсягом від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу ОП; 3) виконання посадових обов'язків відповідно до трудового договору.

Дуальна освіта має на меті розвивати у здобувачів вищої освіти практичне розуміння особливостей своєї професії, адаптувати освітній процес у ЗВО до вимог ринку праці.

Варто звернути увагу на специфіку ОП, що передбачають винятково дуальну форму, і програм, що передбачають можливість здобуття вищої освіти за дуальною формою лише окремими здобувачами.

Наявність елементів дуальної освіти не є обов'язковою при акредитації ОП. Однак, якщо ЗВО впроваджує ОП з дуальною формою освіти, то має продемонструвати, що структура та НП програми відповідним чином узгоджені.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином структура ОП та НП спрямовані на здобуття освіти за дуальною формою (якщо така форма запроваджена на ОП)?

Яким чином оцінюються результати навчання, отримані на робочому місці?

Як узгоджується здобуття компетентностей на виробництві з програмними результатами навчання ОП?

Критерій 3 – доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання

Критерій 3 присвячений процедурам вступу та визнання результатів навчання. Надійність цих процедур є важливою для довіри до ЗВО: наприклад, якщо здобувачеві було визнано (перезараховано) кредити ЄКТС, здобуті в інших ЗВО, що стало передумовою для виконання ним вимог стосовно завершення ОП, то ЗВО, який присвоїв ступінь, несе відповідальність за проведене ним визнання.

3.1. Правила прийому на навчання за освітньою програмою є чіткими та зрозумілими, не містять дискримінаційних положень та оприлюднені на офіційному вебсайті закладу вищої освіти

Підкритерій 3.1 визначає вимоги до правил прийому на навчання за ОП. У контексті акредитації ОП основна увага має приділятися саме тим аспектам процедури прийому, які стосуються цієї ОП.

Відповідно під «правилами прийому на навчання» мається на увазі не документ, що його затверджує ЗВО на підставі частини п'ятої статті 44 Закону України «Про вищу освіту», а ті його норми, які стосуються прийому на конкретну ОП.

Підкритерій вимагає, щоб правила, які стосуються конкретної програми, були чіткими й зрозумілими, не містили дискримінаційних положень та були оприлюднені на офіційному вебсайті ЗВО.

У контексті цього підкритерію експертна група не зобов'язана оцінювати відповідність Правил прийому, затверджених ЗВО, Умовам прийому у відповідному році чи іншим нормативним документам. Однак у разі виявлення таких фактів, це варто відзначити у звіті, оскільки це може бути підставою для звернення Національного агентства до компетентних органів.

Чіткість і зрозумілість правил прийому оцінюється експертною групою у контексті їхньої доступності для розуміння потенційних вступників.

Оцінюючи наявність дискримінаційних положень, слід зважати на визначення дискримінації, надане у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Заразом відповідно до абзацу шостого частини першої статті 4 Закону України «Про вищу освіту» не вважається дискримінацією права на здобуття вищої освіти встановлення обмежень і привілеїв, що визначаються специфічними умовами здобуття вищої освіти, зумовленими особливостями отримання кваліфікації.

Визначення того, чи є певні обмеження або привілеї щодо доступу до навчання на ОП, обґрунтованою чи необґрунтованою дискримінацією, і є завданням експертної групи.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Чи є Правила прийому чіткими, зрозумілими та доступними для потенційних вступників?

Чи всі положення Правил прийому є недискримінаційними та визначаються особливостями отримання кваліфікацій?

3.2. Правила прийому на навчання за освітньою програмою враховують особливості самої освітньої програми

За підкритерієм 3.2 правила прийому на ОП мають враховувати особливості самої програми. Це означає, що форми та зміст вступних випробувань чи їхні окремі елементи, визначення яких перебуває у сфері компетенції ЗВО, мають відповідати рівневі початкових (вхідних) компетентностей, потрібних для того, щоб розпочати навчання за цією програмою.

У контексті бакалаврських програм це стосується насамперед визначення предметів, сертифікати ЗНО з яких приймаються для вступу на програму, а також коефіцієнтів для визначення конкурсного балу. Попри обмеження Умов прийому, якщо ЗВО має можливість самостійно вирішувати певні питання, то має пояснити, чому було узвально саме таке рішення, а не інше.

Під час визначення особливостей прийому на ОП магістра і доктора філософії (доктора мистецтв), ЗВО має більше можливостей для визначення вимог під час вступу, а отже – несе більшу відповідальність за визначення форми і змісту вступних випробувань.

Найкращою практикою для вступу на освітньо-наукову програму третього рівня є подання вступником опису своїх наукових намірів у формі дослідницької пропозиції, яка оцінюється ЗВО на предмет можливості ОП надати належне наукове керівництво (консультативну підтримку) запропонованій дослідницькій діяльності аспіранта після вступу.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

У який спосіб був встановлений мінімальний бал ЗНО? Як обираються – за наявності такої можливості – предмети ЗНО (для бакалаврської ОП)? Хто долучається до обговорення цих вимог Правил прийому?

Як формуються / переглядаються програми творчих конкурсів, вступних випробувань тощо? Як вони враховують особливості ОП (за наявності)?

Чи коефіцієнти кожного компоненту вступного випробування/ фахового вступного екзамену вмотивовані особливостями ОП?

Яким чином правила прийому та інша документація щодо

вступу на ОП змінювалися протягом звітного періоду? Чим були зумовлені ці зміни? Які зміни до правил прийому на ОП плануються у найближчому майбутньому?

Продемонструйте, що вимоги до вступників, на думку ЗВО, є ефективним способом для формування контингенту здобувачів, які вмотивовані та здатні до навчання на ОП?

3.3. Визначено чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти, зокрема під час академічної мобільності, що відповідають Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.), є доступними для всіх учасників освітнього процесу та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми.

Підкритерій 3.3 стосується визнання результатів навчання, здобутих в інших ЗВО. Він визначає сукупність вимог щодо відповідних процедур та їхнє застосування. Це зокрема передбачає, що відповідні правила мають бути чіткими і зрозумілими, відповідати Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (Лісабонській конвенції), бути доступними для всіх учасників освітнього процесу та послідовно дотримуватися під час реалізації ОП.

Варто зауважити, що йдеться не лише про правила визнання результатів навчання, здобутих в іноземних ЗВО. Здобувачі вищої освіти можуть здобувати окремі РН також і у вітчизняних ЗВО (через проходження окремих ОК або сертифікатних програм у статусі слухача), і такі РН також можуть бути предметом визнання.

Підкритерій вимагає як дослідження самого змісту таких правил під час акредитаційної експертизи, так і з'ясування реального стану справ щодо їхнього застосування. Важливим є розуміння здобувачами освіти наявності безпосередньо самих правил. Відсутність практики їх застосування під час реалізації цієї ОП не може бути підставою для зниження оцінки.

Відсутність подібних правил, їхня нечіткість та незрозумілість, так само, як і недотримання їх на практиці, буде свідчити про недоліки у контексті відповідності Критерію 3.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Якою є процедура визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти, зокрема під час академічної мобільності? Яким чином ця процедура гарантує надійність визнання РН?

Навести приклади визнання результатів навчання, отриманих в інших ЗВО по цій ОП, якщо такі були.

З якими основними проблемами ЗВО стикається під час визнання результатів навчання, отриманих в інших ЗВО, на ОП? Чим вони зумовлені? Які заходи вживаються задля їхнього усунення?

3.4. Визначено чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, що є доступними для всіх учасників освітнього процесу та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Підкритерій 3.4, що стосується правил визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, побудований аналогічно до підкритерію 3.3.

Відсутність нормативного регулювання цих питань на загальнодержавному рівні не є перешкодою для запровадження відповідних процедур, адже згідно з частиною третьою статті 2 Закону України «Про освіту» суб'єкт освітньої діяльності має право самостійно приймати рішення з будь-яких питань у межах своєї автономії, визначеної цим Законом, спеціальними законами (до яких належить Закон України «Про вищу освіту») та/або установчими документами, зокрема з питань, не врегульованих законодавством.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Якою є процедура визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті? Яким чином ця процедура гарантує надійність визнання РН?

Які критерії визначені ЗВО для визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті?

Навести конкретні приклади практики застосування вказаних правил на відповідній ОП.

З якими основними проблемами ЗВО стикається під час визнання

результатів навчання, отриманих в неформальній освіті? Чим вони зумовлені? Які заходи вживаються задля їх усунення?

Критерій 4 – навчання і викладання за освітньою програмою

4.1. Форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених у освітній програмі цілей та програмних результатів навчання, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи

Підкритерій 4.1 містить вимоги щодо форм і методів навчання та викладання, визначаючи, що вони мають сприяти досягненню заявлених у ОП цілей та ПРН, відповідати вимогам студентоцентрованого підходу, та відповідати принципам академічної свободи.

Відповідність методів навчання і викладання заявленим програмним результатам навчання і є реалізацією принципу, закладеного в ESG-2015 *fitness for purpose* («придатність до цілей»). ЗВО має надати раціональне пояснення обраним підходам.

Відповідність методів навчання і викладання ПРН обґрунтовується у додатку до звіту про самооцінювання через відповідну матрицю (таблиця 3 Відомостей до самооцінювання).

Парадигмою студентоцентрованості є підхід, за яким здобувача розглядають як суб'єкта із власними унікальними інтересами, потребами, самодостатнім і відповідальним учасником освітнього процесу. Протилежністю цього підходу є сприйняття студента як об'єкта навчання, який не спроможний на повноцінне залучення до процесів забезпечення якості, не здатний самостійно формулювати власні інтереси та потреби, а тому ЗВО патерналістично вирішує, що і як мають вчити здобувачі.

Зміст поняття «академічна свобода» розкритий у пункті 3 частини першої статті 1 Закону України «Про вищу освіту». Ця вимога у контексті підкритерію 4.1 означає, що методи навчання і викладання, які застосовуються на ОП, мають базуватися на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів.

Академічна свобода є передумовою для належного виконання ЗВО

одного із своїх основних призначень у вільному демократичному суспільстві – розвиток людського мислення через критичне ставлення до усталених догм: як наукових, так і суспільних.

Під час виконання навчальних завдань здобувачі освіти мають бути вільними обирати теми для досліджень, зокрема й теми, які є контраверсійними. Особисті погляди викладачів із тих чи інших питань, формальні чи неформальні інституційні практики не мають бути перешкодою для реалізації здобувачами освіти своєї академічної свободи у цих питаннях. Викладачі можуть включати обговорення таких тем до матеріалів своїх дисциплін та вільні у виборі методів навчання та викладання.

У межах цього підкритерію також оцінюється, чи форми навчання (денна, заочна тощо) в межах ОП відповідають вимогам стандарту вищої освіти (за наявності).

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким формам і методам навчання віддають перевагу на ОП і чому?

Як студентоцентризований підхід реалізується в освітньому процесі, зокрема яким чином вибір форм і методів навчання і викладання відповідає такому підходу?

Як ЗВО забезпечує можливість обрання науково-педагогічними працівниками методів навчання та викладання відповідно до принципів академічної свободи?

4.2. Усім учасникам освітнього процесу своєчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання в межах окремих освітніх компонентів (у формі силабуса або в інший подібний спосіб)

Підкритерій 4.2 стосується інформування здобувачів вищої освіти про освітній процес.

Підкритерій підкреслює, що надавана здобувачам інформація має бути доступною, зрозумілою і вчасною. Під час акредитаційної експертизи має бути з'ясовано, що здобувачі освіти забезпечені необхідною та актуальною інформацією.

Рекомендованими формами представлення інформації про ОК є робоча програма навчальної дисципліни та силабус (за наявності). Підкритерій 4.2 не вимагає обов'язкової наявності силабусів, однак наявність якісних силабусів буде розглядатися як перевага. Якщо ЗВО обмежуються зміною назв наявних документів або косметичними змінами, це є недоліком за цим підкритерієм.

Звертаємо увагу, що обов'язковість створення т. зв. «навчально-методичного комплексу дисциплін» (НМКД) не передбачено жодним нормативним документом. Доцільність НМКД для подання інформації про дисципліни здобувачам освіти (якщо ЗВО обрав такий спосіб) має обґрунтуватися ЗВО.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яка конкретно інформація щодо організації та змісту освітнього процесу висвітлена на сайті та онлайн у навчальних середовищах?

Як і коли здобувачам надається доступ до інформаційних ресурсів, зокрема до робочих програм навчальної дисципліни та силабусів (за наявності), інших навчально-методичних матеріалів ОП?

Яким чином здобувачам освіти надається інформація щодо порядку та критеріїв оцінювання, зокрема оцінювання певних видів робіт в межах ОК?

Чому була обрана саме така форма інформування? Які, на думку ЗВО, сильні і слабкі сторони обраної форми інформування? Що в ній варто покращити? Що заплановано зробити з метою такого вдосконалення?

4.3. Заклад вищої освіти забезпечує поєднання навчання і досліджень під час реалізації освітньої програми відповідно до рівня вищої освіти, спеціальності та цілей освітньої програми

Підкритерій 4.3 акцентує увагу на поєднанні навчання і досліджень під час освітнього процесу.

Форми імплементації дослідницького компоненту в освітній процес можуть відрізнятися в залежності від місії ЗВО, цілей ОП, особливостей спеціальності та рівня вищої освіти. Проте важливо зазначити, що

цей підкритерій стосується саме використання дослідницьких методів в освітньому процесі й не може бути вичерпаним інформацією про наукову роботу викладачів і студентів.

У контексті підкритерію 4.3 ЗВО має продемонструвати, що він впроваджує елементи дослідження в освітній процес на конкретній ОП з урахуванням згаданих особливостей.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Як в освітній процес імplementовані методи навчання, засновані на дослідженнях?

Які конкретно наукові досягнення, індивідуальні та / або колективні, використовуються в освітньому процесі та позанавчальній діяльності на ОП?

Чи проходять здобувачі практику в лабораторіях, наукових центрах, клініках тощо та які її результати?

Підтримку яких стейкхолдерів, донорів отримали наукові проекти здобувачів вищої освіти та викладачів? Навести приклади реалізованих проєктів (за наявності).

4.4. Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники (далі – викладачі) оновлюють зміст освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у відповідній галузі

Підкритерій 4.4 стосується оновлення викладачами змісту освіти (ОК) на основі найновіших досягнень і сучасних практик у відповідній галузі як одного з головних завдань системи внутрішнього забезпечення якості ЗВО (ширше див. Критерій 8).

Цей підкритерій (4.4) дещо перегукується з підкритерієм 1.3, який вимагає врахування «тенденцій розвитку спеціальності» під час формулювання цілей та ПРН, а також із підкритерієм 8.1, що стосується перегляду ОП у контексті функціонування внутрішньої системи забезпечення якості ЗВО. Підкритерій 4.4 містить вимогу щодо змісту освіти – тобто безпосереднього наповнення навчальних дисциплін.

Такий стан справ, коли зміст переважної більшості навчальних дисциплін не оновлювався протягом тривалого часу, є неприйнятним. Винятком можуть бути дисципліни із основ певної науки, якщо зміст відповідних наукових положень є загальновизнаним і сталим у науковій спільноті. Однак викладачі все одно мають оновлювати свої курси в аспекті методів викладання, матеріалів для підготовки тощо.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином на ОП функціонує система перегляду та оцінювання змісту ОК?

На основі чого (з цієї ініціативи) та з якою періодичністю ОК оновлюються?

Як і ким визначається, які сучасні практики та наукові досягнення слід використовувати у навчанні?

4.5. Навчання, викладання та наукові дослідження пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності закладу вищої освіти

Підкритерій 4.5 стосується інтернаціоналізації діяльності ЗВО. Він вимагає від ЗВО продемонструвати, що навчання, викладання і наукові дослідження пов'язані з визначеною інституційною політикою та стратегією інтернаціоналізації, а сам зміст освіти (ОК), передбачає ознайомлення із сучасними досягненнями світової науки у відповідній галузі.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Як саме реалізуються програми міжнародної академічної мобільності на ОП? З якими проблемами зустрічаються здобувачі вищої освіти та як ці проблеми долаються?

До яких міжнародних інформаційних ресурсів та баз даних доступ здобувачі освіти та НПП на ОП?

Яким чином стимулюється і підтримується міжнародна академічна мобільність та міжнародні академічні проєкти студентів та викладачів у поєднанні з навчальним процесом? Якою є динаміка відповідного кількісного показника на ОП?

Чи передбачає ОП ознайомлення здобувачів із світовими науковими здобутками у відповідних галузях?

Критерій 5 – контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність

5.1. Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти є чіткими, зрозумілими, дають можливість встановити досягнення здобувачем вищої освіти результатів навчання для окремого освітнього компонента та /або освітньої програми в цілому, а також оприлюднюються заздалегідь

Підкритерій 5.1 містить набір вимог щодо контрольних заходів. Він стосується як поточного, так і підсумкового контролю (атестації). Для ОП третього рівня вимоги до оцінювання здобувачів стосуються також атестації згідно з індивідуальним планом наукової роботи.

Контрольні заходи, їх зміст і критерії оцінювання здобувачів мають бути повними, чіткими, зрозумілими, валідними та вчасно оприлюдненими (для поточного контролю – на початок семестру, для підсумкового – відповідно до опису ОП).

Відсутність критеріїв оцінювання для конкретних ОК є недоліком в контексті оцінювання критерію 5. Варто звертати увагу на збалансованість розподілу балів, які отримують здобувачі освіти.

Виконання вимоги валідності обґрунтовується ЗВО в додатку до звіту про самооцінювання ОП й аналізується експертами безпосередньо на основі вивчення відповідних матеріалів (силабусів, завдань для контрольних заходів тощо). Виконання вимог зрозумілості та прозорості оцінюється, базуючись на матеріалах, зібраних під час акредитаційної експертизи, зокрема інформації, отриманої під час інтерв'ювання здобувачів вищої освіти.

Використання невалідних методів контролю, недостатня чіткість і зрозумілість критеріїв оцінювання є недоліком у контексті відповідності Критерію 5.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Які саме форми контрольних заходів, їх зміст та збалансованість розподілу оцінок застосовані для оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в межах навчальних дисциплін? Як вони дозволяють перевірити досягнення програмних результатів

навчання?

Чим досягається їхня прозорість і зрозумілість для здобувачів вищої освіти?

Яким чином застосовуються різнорівневі види завдань, у тому числі самоконтроль?

Коли саме інформація про форми контрольних заходів, критерії оцінювання доводиться до здобувачів вищої освіти?

Як це регламентується нормативною базою ЗВО?

Чи практикується збір інформації щодо чіткості та зрозумілості критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти? Яким чином він здійснюється?

Як враховується отримана інформація для вдосконалення освітнього процесу?

5.2. Форми атестації здобувачів вищої освіти відповідають вимогам стандарту вищої освіти (за наявності)

Підкритерій 5.2 вимагає від ЗВО використання форми атестації, які визначені у відповідному стандарті вищої освіти (за наявності).

Оскільки стандарти вищої освіти визначають лише базові вимоги, ЗВО можуть вводити також і форми атестації, що не передбачені стандартом. Наприклад, якщо у стандарті передбачається атестація у формі захисту кваліфікаційної роботи, то ЗВО може додатково до цього вводити також атестацію у формі кваліфікаційного іспиту. Для спеціальностей, за якими атестація проводиться у вигляді Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (ЄДКІ), цей іспит не обов'язково може бути єдиною формою атестації випускників програми. Чинна редакція Закону України «Про вищу освіту» (частина друга статті 6) передбачає, що атестація осіб на першому (бакалаврському) та/або другому (магістерському) рівнях вищої освіти може включати єдиний державний кваліфікаційний іспит, що проводиться за спеціальностями та в порядку, визначеними Кабінетом Міністрів України.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Чи форми атестації здобувачів вищої освіти відповідають вимогам стандарту вищої освіти (за наявності)?

Якщо ЗВО додав власні форми атестації, як це сприяє

встановленню досягнення ПРН?

5.3. Визначено чіткі та зрозумілі правила проведення контрольних заходів, що є доступними для всіх учасників освітнього процесу, які забезпечують об'єктивність екзаменаторів, зокрема охоплюють процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначають порядок оскарження результатів контрольних заходів і їх повторного проходження, та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Підкритерій 5.3 стосується процедурних аспектів проведення контрольних заходів. Якість відповідних правил і послідовність у їхньому дотриманні є важливою передумовою для об'єктивності результатів оцінювання.

Підкритерій вимагає, щоб правила проведення контрольних заходів були чіткими і зрозумілими, доступними для всіх учасників освітнього процесу, забезпечували об'єктивність екзаменаторів, включали процедури оскарження результатів контрольних заходів та їх повторного проходження, послідовно дотримувалися під час реалізації ОП.

Забезпечення об'єктивності екзаменаторів може передбачати анонімне оцінювання робіт, залучення зовнішніх екзаменаторів, оцінювання більше ніж одним екзаменатором тощо. ЗВО має продемонструвати забезпечення об'єктивності екзаменаторів. Удосконалення процедур оцінювання може бути лише підставою для рекомендацій експертів.

Здобувачі освіти повинні мати офіційну реальну процедуру оскарження результатів контрольних заходів та правил їхнього повторного проходження.

Експертам необхідно звертати увагу як на якість самих правил, так і на практику їхнього застосування.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Які документи ЗВО містять процедуру проведення контрольних заходів?

У який спосіб забезпечується доступність цих документів для

здобувачів вищої освіти та викладачів?

Яким чином забезпечується об'єктивність та неупередженість екзаменаторів?

Наведіть процедури та приклади запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Якими є процедури повторного проходження контрольних заходів (з прикладами)?

Яким чином регламентовані процедури оскарження результатів контрольних заходів? Наведіть приклади.

5.4. У закладі вищої освіти визначено чіткі та зрозумілі політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, яких послідовно дотримуються всі учасники освітнього процесу під час реалізації освітньої програми. Заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності

Підкритерій 5.4 стосується забезпечення академічної доброчесності під час реалізації ОП.

Забезпечення академічної доброчесності має бути частиною внутрішньої системи забезпечення якості ЗВО і передбачає зокрема такі елементи, як політику, стандарти та внутрішню нормативну базу ЗВО із цього питання; інституційне забезпечення: наявність окремого структурного підрозділу (посадової особи), який (яка) опікується питаннями академічної доброчесності, або наявність чіткого розподілу відповідних функцій та повноважень між іншими структурними підрозділами (посадовими особами) ЗВО; відповідні інформаційно-технологічні засоби.

Політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності мають бути визначеними, чіткими і зрозумілими, доступними для всіх учасників освітнього процесу. Ці процедури мають передбачати як механізми моніторингу дотримання академічної доброчесності (перевірка письмових робіт з метою виявлення текстових та інших запозичень без коректних посилань, рецензування

(peer review) наукових текстів перед публікацією, анонімне опитування здобувачів вищої освіти щодо наявності / відсутності порушень академічної доброчесності тощо), так і дієві, зрозумілі та прозорі процедури реагування на такі порушення і притягнення до академічної відповідальності.

Підкритерій передбачає, зокрема, здійснення заходів з популяризації академічної доброчесності серед здобувачів вищої освіти. Формами популяризації можуть бути введення в ОП окремих ОК, присвячених академічній доброчесності та навичкам академічного письма, реалізація ЗВО окремих короткострокових навчальних модулів з цієї тематики тощо.

Експертна група має оцінити ефективність застосування технологічних рішень, які ЗВО використовує з метою запобігання та протидії проявам академічної недоброчесності.

Слід зауважити, що Закон України «Про освіту» відносить до порушень академічної доброчесності також і необ'єктивне оцінювання (абзац дев'ятої частини п'ятої статті 42).

Ситуацією повної відповідності цьому підкритерію є наявність у ЗВО політики «нульової толерантності» до будь-яких проявів академічної недоброчесності, втілена в інституційну культуру та підкріплена відповідними процедурами та інституційними практиками.

Відсутність, недовірність чи фіктивність системи забезпечення академічної доброчесності є недоліками у контексті відповідності Критерію 5.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Які документи ЗВО (інші інформаційні матеріали) містять політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності?

Які технологічні рішення (програмне забезпечення) використовуються як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності?

Яким чином відбувається перевірка на плагіат кваліфікаційних робіт (та/або інших видів наукового та навчального доробку учасників освітнього процесу)?

Яким чином формується база/репозитарій кваліфікаційних робіт у межах ОП?

Які види реакції можливі в ЗВО на порушення академічної доброчесності?

Як унормована реакція на порушення академічної доброчесності в нормативних актах та документах?

Наведіть факти порушення академічної доброчесності на ОП та зазначте, які заходи були вжиті.

Критерій 6 – людські ресурси

6.1. Академічна та/або професійна кваліфікація викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, забезпечує досягнення визначених відповідною програмою цілей та програмних результатів навчання

Підкритерій 6.1 стосується відповідності академічної та/або професійної кваліфікації викладачів цілям ОП та ПРН.

У звіті про самооцінювання ЗВО обґрунтовує відповідність викладачів тим ОК, які вони забезпечують.

Кадрова автономія ЗВО означає, що саме заклад є відповідальним за рішення стосовно викладання певної дисципліни певним викладачем, керівництва практиками, кваліфікаційними роботами тощо. Водночас ЗВО повинен мати раціональне пояснення щодо кожного ОК (зокрема кількості дисциплін та пропорційності аудиторної і позааудиторної складових) у термінах академічної та/або професійної кваліфікації викладача.

«Академічна кваліфікація» *стосується* компетентностей у певній спеціальності, підтвердженням яких є наявність освіти або наукова діяльність у цій сфері. «Професійний досвід» у межах цього підкритерію означає досвід професійної діяльності у відповідній сфері, що дозволяє фахово викладати відповідну дисципліну.

Характеризуючи цей підкритерій, варто вказати загальну кількість викладачів, які працюють на ОП, проаналізувати структуру викладацького складу (кількість та %) за віком, статтю, науковим ступенем, вченим званням, за наявністю сертифікату В1/В2 з іноземної мови. Викладачі, які залучаються до наукового керівництва бакалаврських (магістерських) випускових робіт, як правило, повинні мати науковий ступінь.

Вимоги підкритерію 6.1 є принципово іншими, ніж вимоги щодо кваліфікації викладачів, викладені в Ліцензійних умовах провадження освітньої діяльності, затверджених постановою КМУ від 30 грудня 2015 р. № 1187 (зі змінами) (далі – Ліцензійні умови).

Ліцензійні умови визначають насамперед вимоги щодо складу групи забезпечення спеціальності. Водночас група забезпечення і коло викладачів, які викладають на певній ОП, не завжди збігаються. Скажімо, на ОП можуть викладати НПП, які включені до груп забезпечення інших спеціальностей, або ж, якщо в межах спеціальності наявні декілька ОП, то певні викладачі із групи забезпечення можуть викладати не на всіх ОП.

Як наслідок, Ліцензійні умови вимагають співвіднесення викладачів із спеціальністю, але не містять будь-яких вимог щодо їх співвіднесення із ОК.

Ліцензійні умови пропонують перелік формалізованих критеріїв, що дозволяють встановити відповідність викладачів і спеціальностей. Оскільки підкритерій 6.1 вимагає співвіднесення викладачів та ОК, такий набір формалізованих критеріїв у цьому контексті недостатній. Отож питання щодо відповідності компетентностей певного викладача ОК є предметом оцінки експертної групи, яку вона має надати, ґрунтуючись на індивідуальному підході та беручи до уваги надані ЗВО пояснення.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Чим був умотивований добір НПП для викладання саме цих ОК?

6.2. Процедури конкурсного добору викладачів є прозорими і дають можливість забезпечити потрібний рівень їхнього професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми

Підкритерій 6.2 стосується процедур конкурсного добору викладачів. Для того, щоб виконати цей підкритерій, ЗВО має продемонструвати, що під час проведення конкурсу на посади викладачів саме їхній професіоналізм та спроможність забезпечити викладання відповідно до цілей ОП є вирішальними для результатів конкурсного відбору.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином процедура конкурсного добору враховує професіоналізм викладачів як вимогу?

З якими проблемами стикається ЗВО під час добору викладачів на програму? Які заходи заплановано для їхнього усунення?

6.3. Заклад вищої освіти залучає роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу

Підкритерій 6.3. передбачає залучення роботодавців до освітнього процесу. ЗВО повинен продемонструвати, що він залучає роботодавців, які мають належний досвід у відповідній галузі (виді економічної діяльності). Можливе залучення роботодавців для спільного виконання науково-дослідних робіт, організації стажування педагогічних та науково-педагогічних кадрів на виробництві. Особливу увагу варто звернути на трансфер технологій та інноваційність при реалізації ОП, які уможливорює співпраця з роботодавцями.

Відповідно до Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії ОП третього рівня вищої освіти має включати ОК, які забезпечують володіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного світогляду. Ефективним є залучення роботодавців, зокрема керівників кафедр, дослідницьких груп, наукових установ, які проводять фундаментальні та/або практичні дослідження (відповідність НРК). Залучення роботодавців до ОП третього рівня також може бути корисним для забезпечення набуття аспірантами універсальних навичок дослідника, зокрема щодо застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та/або складання пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності тощо.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином залучені роботодавці до організації та реалізації освітнього процесу?

6.4. Заклад вищої освіти залучає до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців

Підкритерій 6.4 передбачає оцінювання того, чи залучає ЗВО до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців.

ЗВО має продемонструвати, а ЕГ пересвідчитися, що для проведення теоретичних і практичних занять за відповідною освітньою програмою використовує науковий та виробничий потенціал практиків. Загалом таке залучення не обов'язково повинно мати формальний характер трудових відносин з певними особами, що не є викладачами (проведення майстер-класів, гостьових лекцій тощо). Достатньо продемонструвати, що в аудиторних заняттях беруть участь «зовнішні» професіонали.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином були залучені професіонали-практики, експерти та представники роботодавців до викладання та організації освітнього процесу?

Які саме організаційні та інші проблеми були виявлені та які шляхи для їхнього вирішення пропонуються?

6.5 Заклад вищої освіти сприяє професійному розвитку викладачів через власні програми або у співпраці з іншими організаціями

Підкритерій 6.5 стосується професійного розвитку викладачів.

У межах цього підкритерію ЕГ має пересвідчитися, що ЗВО налагодив систему професійного розвитку (підвищення кваліфікації) викладачів, власну або у співпраці із іншими організаціями. ЗВО має навести інформацію про можливості професійного розвитку викладачів ОП за напрямками: дидактичним, мовним (українська та іноземна мова) тощо. Див. зокрема **Додаток 6 Рекомендацій Національного агентства** стосовно запровадження внутрішньої системи забезпечення якості.

Наявність формального «підвищення кваліфікації» не обов'язково

свідчить про дієву систему професійного розвитку. ЗВО має обґрунтувати, а експертна група – оцінити, наскільки система професійного розвитку (підвищення кваліфікації) відповідає потребам та інтересам викладачів, а також те, як вона впливає на реальне підвищення якості викладання.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Якими є професійні потреби викладачів? Яким чином існуюча в ЗВО система професійного розвитку дозволяє їх задовольнити?

Які заходи вживаються для підвищення фаховості викладачів?

Які існують процедури моніторингу рівня професіоналізму викладачів?

6.6. Заклад вищої освіти стимулює розвиток викладацької майстерності

Підкритерій 6.6 стосується стимулювання викладацької майстерності. У цьому контексті ЗВО має продемонструвати наявність системи матеріального та/або морального заохочення викладачів до досконалості у викладанні.

Для характеристики діяльності за підкритерієм варто проаналізувати місце викладачів ОП в загальному рейтингу ЗВО, якщо такий є, Положення про заохочення викладачів або інший документ, що унормовує заохочення, та навести актуальні приклади. Цей підкритерій також стосується заохочення кращих практик, зокрема таких, як поєднання наукових досліджень та викладання.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

У чому полягає система заохочення викладачів (у тому числі нематеріального характеру) за досягнення у фаховій сфері? Які інші форми стимулювання пропонує ЗВО?

Критерій 7 – освітнє середовище та матеріальні ресурси

7.1. Фінансові та матеріально-технічні ресурси (бібліотека, інша інфраструктура, обладнання тощо), а також навчально-методичне забезпечення освітньої програми гарантують досягнення визначених освітньою програмою цілей та програмних результатів навчання.

Підкритерій 7.1 стосується наявних фінансових, матеріально-технічних ресурсів та навчально-методичного забезпечення ОП.

Оцінювання матеріально-технічних ресурсів відбувається в контексті цілей та ПРН кожної конкретної програми. У звіті про самооцінювання ЗВО демонструє, а експертна група пересвідчується в реальному використанні матеріально-технічних ресурсів (власних або тих, що використовуються у співпраці), необхідних для викладання конкретних дисциплін, включених до ОП. Оцінювання достатності цих ресурсів для реалізації цієї ОП здійснюється експертною групою.

Одночасно ЗВО у відомостях про самооцінювання надає також інформацію стосовно загального матеріально-технічного забезпечення, зокрема забезпечення навчальними та іншими приміщеннями.

Експертна група встановлює, чи є достатніми для реалізації ОП: бібліотека, у т. ч. електронні ресурси, наповнення фондів, інша інфраструктура, обладнання, необхідність якого зумовлена особливостями програми. ЕГ оцінює, чи ЗВО використовує для освітньої діяльності на ОП необхідне програмне забезпечення, фінансове, навчально-методичне забезпечення тощо.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Як формуються фінансові ресурси ЗВО для реалізації ОП? Чи є вони достатніми?

Яке матеріально-технічне забезпечення обладнання було придбане та використовується для реалізації ОП?

Продемонструйте, що навчально-методичне забезпечення ОП сприяє досягненню цілей, завдань, ПРН.

7.2. Заклад вищої освіти забезпечує безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до відповідної інфраструктури та інформаційних ресурсів, потрібних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах освітньої програми

Підкритерій 7.2 стосується безоплатного доступу викладачів і здобувачів вищої освіти до інфраструктури та інформаційних ресурсів, необхідних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах ОП.

ЗВО демонструє, що доступ до відповідних ресурсів є безоплатним для здобувачів. Для освітньо-наукових програм кращою практикою є надання безоплатної можливості для проведення та публікації результатів досліджень здобувачів.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Чи є доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до інфраструктури та інформаційних ресурсів, необхідних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах ОП безоплатним?

7.3. Освітнє середовище є безпечним для життя і здоров'я здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою, та дає можливість задовольнити їхні потреби та інтереси

Підкритерій 7.3 стосується освітнього середовища ЗВО.

«Освітнє середовище» – це не лише сукупність матеріальних умов, в яких відбувається діяльність ЗВО. Середовище формується цінностями академічної спільноти, практиками соціальних взаємодій (зокрема – взаємоповагою та взаємною вимогливістю), суб'єктивним досвідом всіх учасників освітнього процесу. Освітнє середовище також стосується навчання і викладання (умови навчання, стосунки з викладачами тощо) та позаосвітньої діяльності (можливості для соціальних активностей на території закладів, включно з гуртожитками, студентськими сервісами тощо).

Підкритерій 7.3 вимагає, щоб освітнє середовище ЗВО було

безпечним для життя і здоров'я здобувачів вищої освіти за ОП та дозволяло задовольнити їхні потреби й інтереси.

У контексті спроможності освітнього середовища задовольнити потреби та інтереси здобувачів ЗВО має продемонструвати, що під час ухвалення рішень щодо організації освітнього середовища саме потреби та інтереси здобувачів є вирішальним чинником, що береться до уваги. Ці потреби та інтереси мають належним чином виявлятися та фіксуватися. У цьому контексті надзвичайно важливою є співпраця ЗВО із органами студентського самоврядування.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Чи проводиться опитування серед здобувачів вищої освіти на ОП щодо їхніх потреб та інтересів? Чи були і як саме були враховані його результати?

Яким чином гарантується безпека освітнього середовища для життя та здоров'я здобувачів вищої освіти?

З якими проблемами у сфері життєдіяльності, зокрема психічного здоров'я, найчастіше стикаються здобувачі ОП? Які заходи ЗВО вживає з метою вирішення цих проблем? Наскільки ці заходи, на думку ЗВО, є ефективними?

7.4. Заклад вищої освіти забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою

Підкритерій 7.4 стосується різних видів підтримки здобувачів вищої освіти, що навчаються на ОП.

Освітня підтримка – це підтримка здобувачів вищої освіти в контексті питань, що безпосередньо стосуються організації навчання і викладання. Зокрема, йдеться про якість роботи деканатів, інших допоміжних підрозділів та їхньої взаємодії із здобувачами. Також освітня підтримка включає індивідуальну взаємодію викладачів із здобувачами.

Організаційна підтримка стосується, наприклад, взаємовідносин здобувачів із ЗВО з адміністративних питань (отримання інформації, довідок і т. ін.).

Інформаційна підтримка включає наявність зручної та ефективної системи інформування здобувачів вищої освіти з освітніх і позанавчальних питань. Йдеться як про наявність відповідної інформації у вільному доступі (наприклад, на сайті ЗВО), так і про практики інформаційної взаємодії між ЗВО та здобувачами.

Консультативна та соціальна підтримка стосується насамперед сервісів, які надає ЗВО у відповідних сферах (консультування з приводу працевлаштування, психологічна підтримка і т. ін.)

Якість підтримки здобувачів вищої освіти оцінюється з огляду на їхню доступність та корисність для здобувачів, а також задоволеність останніх.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином відбувається комунікація зі студентами ОП? Чи є така комунікація, на думку ЗВО, ефективною? Які недоліки були виявлені, що заплановано зробити для їхнього усунення?

Які існують механізми освітньої, організаційної, інформаційної, консультативної та соціальної підтримки здобувачів вищої освіти за ОП, у тому числі підтримка осіб з особливими потребами?

Продемонструйте достатність підтримки здобувачів освіти під час використання технологій дистанційного навчання.

У який спосіб надається соціальна підтримка здобувачам вищої освіти за ОП, якщо такі приклади були?

7.5. Заклад вищої освіти створює достатні умови щодо реалізації права на освіту для осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються за освітньою програмою

Підкритерій 7.5 стосується створення умов для реалізації права на освіту осіб з особливими потребами.

До таких відносять осіб, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення їхнього права на освіту (пункт 20 частини першої статті 1 Закону України «Про освіту»). Особливі потреби не зводяться до потреб людей з інвалідністю. Додаткову підтримку можуть потребувати, для прикладу, студенти, що мають дітей.

ЗВО має продемонструвати, що було вжито всіх розумних залежних від нього заходів, аби забезпечити умови для здобуття права на освіту тим здобувачам, які мають особливі освітні потреби.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином ЗВО забезпечує реалізацію прав на освіту осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються за освітньою програмою?

7.6. Наявні чіткі і зрозумілі політика та процедури вирішення конфліктних ситуацій (зокрема пов'язаних із сексуальними домаганнями, дискримінацією та/або корупцією тощо), які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Підкритерій 7.6 вимагає від ЗВО наявності політики і процедур вирішення конфліктних ситуацій.

Процедура вирішення конфліктних ситуацій має бути до розумної міри формалізованою і наперед визначеною. Вирішення всіх конфліктних ситуацій ad hoc або на основі надмірно загальних правил є недоліком.

Правила вирішення конфліктних ситуацій передбачають процедури (в тому числі із забезпеченням належної конфіденційності) щодо розгляду повідомлень про сексуальні домагання, дискримінацію та одержання неправомірної вигоди (хабарництво). Відсутність чітких правил щодо бодай одного з цих елементів є недоліком у контексті відповідності Критерію 7.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яка політика і процедури ЗВО щодо вирішення конфліктних ситуацій?

Чи забезпечено можливість їхнього застосування для учасників освітнього процесу? Які були випадки застосування цих процедур під час реалізації ОП?

Яким чином долучалися до вирішення таких проблем органи студентського самоврядування?

Критерій 8 – внутрішнє забезпечення якості ОП

Критерій 8 дозволяє оцінити, наскільки дієвою є внутрішня система забезпечення якості (далі в Рекомендаціях – ВСЗЯ) ЗВО у контексті конкретної ОП, що є інституційним аспектом акредитації ОП. Забезпечення якості ЗВО є цілісною системою взаємодії всіх членів академічної спільноти, підрозділів та організацій у виконанні відповідних внутрішніх заходів і процедур, спрямованих на досягнення досконалості в організації освітнього процесу та забезпечення конкурентного лідерства здобувачів за конкретною ОП в умовах сучасної наукової сфери, постійних змін ринку праці та вимог роботодавців.

Наявність окремих елементів системи (підрозділ, що здійснює моніторинг якості освіти та кар'єри випускників, або навіть окремих процедур та заходів) є недостатнім. Потрібні факти узгодженості усіх елементів системи та її спрямування на покращення освітньої діяльності.

Див. *Рекомендації Національного агентства*. Головним для експертів має бути встановлення не тільки факту наявності такої системи, а саме вчасне та адекватне її реагування на виявлені недоліки (чи здобутки) в ОП та/або освітній діяльності з реалізації ОП.

8.1. Заклад вищої освіти послідовно дотримується визначених ним процедур розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми

Підкритерій 8.1 вимагає від ЗВО продемонструвати, що розроблення, затвердження, моніторинг та періодичний перегляд ОП відбувається згідно з визначеною інституційною політикою та процедурами внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Див. також п. 1.4.

Відсутність таких процедур або їх недотримання у межах ОП сигналізує про недолік у контексті відповідності Критерію 8.

Якщо акредитація первинна, це не означає, що компоненти ОП не мали б бути вдосконалені або переглянуті. Проте відсутність таких прецедентів є підставою для рекомендацій, а не для зниження оцінки за критерієм.

Процедура перегляду змісту ОП третього рівня вищої освіти повинна передбачати врахування можливих змін дослідницьких інтересів аспірантів кожного року вступу.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Які процедури розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду ОП наявні в ЗВО?

Хто долучений до цих процедур та з якими функціями?

Які зміни відбулися в ОП та чим вони вмотивовані?

З якими викликами ЗВО стикається у процесі запровадження цих процедур?

**8.2. Здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи студентського самоврядування залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери.
Позиція здобувачів вищої освіти береться до уваги під час перегляду освітньої програми**

Підкритерій 8.2 стосується залучення здобувачів вищої освіти до процесу періодичного перегляду ОП та інших процедур забезпечення її якості.

Отримання постійного зворотного зв'язку від здобувачів вищої освіти є обов'язковою складовою внутрішнього забезпечення якості ОП. Щонайменше, ЗВО має організовувати періодичні опитування здобувачів, результати яких повинні реально впливати на зміст навчання і викладання. Відсутність опитувань студентів, суто формальний підхід до їхнього проведення та аналізу або ігнорування результатів є недоліком у контексті відповідності Критерію 8.

Водночас опитування є не єдиним способом залучення здобувачів до процесів внутрішнього забезпечення якості. Підкритерій 8.2 безпосередньо вимагає залучення органів студентського самоврядування (ОСС), товариств аспірантів і молодих вчених, інших об'єднань здобувачів вищої освіти (активних студентів) до цих процесів. ЗВО має продемонструвати, що позиція ОСС стосовно будь-яких питань організації освітнього процесу сприймається з належною увагою та є важливим чинником для ухвалення рішень.

Іншою позитивною практикою залучення здобувачів є проведення фокус-груп, включення здобувачів до офіційних та/або громадських структур забезпечення якості ОП (якщо їхнє існування передбачено ВСЗЯ ЗВО).

Загальна ідея підкритерію 8.2 полягає в тому, що здобувачі мають бути повноцінними партнерами в усіх процесах забезпечення якості ОП.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином збираються та враховуються пропозиції здобувачів вищої освіти при розробці та перегляді ОП?

У який спосіб здобувачі вищої освіти беруть участь у процедурах внутрішнього забезпечення якості ОП? Які питання є актуальними для представників студентського самоврядування у контексті цієї ОП? Як ЗВО на них реагує/планує реагувати?

Яким чином у ЗВО організована процедура опитувань здобувачів вищої освіти? За якою методологією та ким складаються анкети? Як технологічно організований процес опитувань? Як опрацьовуються їхні результати? Які рішення ухвалюються за наслідками опитувань (наведіть конкретні приклади)?

8.3. Роботодавці безпосередньо та/або через свої об'єднання залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери.

Підкритерій 8.3 присвячений взаємодії з роботодавцями в межах ВСЗЯ. Подібно до студентів, роботодавців слід розглядати як партнерів у цій системі, хоч і з необхідною поправкою на різний рівень їхньої залученості в межах певної академічної спільноти: якщо здобувачі є невід'ємною частиною спільноти, то роботодавці є зовнішніми партнерами.

Підкритерій 8.3 вимагає продемонструвати, що в межах ВСЗЯ взаємодія з роботодавцями має реальний та постійний характер стосовно цієї ОП. Якщо роботодавці залучаються лише епізодично або їхнє залучення має суто формальний характер, то це є недоліком у контексті відповідності Критерію 8. Для ОП третього рівня вищої освіти залучення роботодавців може обмежуватися участю

дослідників та викладачів в оцінці релевантності змісту ОП до потреб цих професійних сфер. Таке залучення має забезпечити готовність здобувачів до професійної діяльності після завершення ОП.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

З якими роботодавцями/об'єднаннями роботодавців співпрацює ЗВО для забезпечення якості ОП? Чим обґрунтований саме такий вибір?

Яким чином збираються і враховуються пропозиції від роботодавців для перегляду ОП?

Які проблеми в реалізації ОП є актуальними для роботодавців? Як ЗВО реагує/планує на них реагувати?

8.4. Наявна практика збирання, аналізу та врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників освітньої програми

Підкритерій 8.4 вимагає наявності практики збирання, аналізу та врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників ОП.

Підкритерій 8.4 не вимагає збирання ЗВО абсолютно повної і документально підтвердженої інформації щодо працевлаштування випускників або того, щоб цей процес був суворо формалізованим. Заразом ЗВО має продемонструвати, що вживає заходів для того, аби здійснювати загальний моніторинг кар'єрних шляхів випускників ОП і використовувати їхній досвід під час перегляду ОП (опитування випускників, співпраця з асоціацією випускників тощо).

Якщо ЗВО не має таких практик, то це не є недоліком у контексті відповідності Критерію 8, натомість є підставою для рекомендацій.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

У який спосіб забезпечується процедура збирання інформації щодо кар'єрного шляху випускників програми?

Яким чином враховуються пропозиції випускників програми при розробці та перегляді ОП?

Якими є типові траєкторії працевлаштування випускників програми? Як ця інформація впливає на процеси перегляду ОП?

8.5. Система забезпечення якості закладу вищої освіти

забезпечує вчасне реагування на виявлені недоліки в освітній програмі та/або освітній діяльності з реалізації освітньої програми

Підкритерій 8.5 стосується реакції ВСЗЯ на виявлені недоліки в ОП. ЗВО має продемонструвати, а ЕГ – пересвідчитися, що ВСЗЯ уможливила адекватне реагування на недоліки, які виявлялися в ОП під час здійснення необхідних процедур, а також поширювала позитивні практики.

Формалістична констатація у відомостях про самооцінювання, що ОП не має недоліків, є недоліком за критерієм 8 і свідчить про нерозуміння процедур і процесів внутрішнього забезпечення якості.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Які конкретні недоліки ОП були виявлені? Яка була причина цих недопрацювань? Як система забезпечення якості відреагувала на них?

8.6. Результати зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (зокрема зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій) беруться до уваги під час перегляду освітньої програми

Підкритерій 8.6 вимагає продемонструвати, що ЗВО врахував зауваження і пропозиції, висловлені під час попередніх акредитацій (у т.ч. акредитацій інших ОП, якщо виявлені недоліки мають інституційний характер). Це забезпечує корисність і наступність процедури акредитації для самого ЗВО як засобу вдосконалення його діяльності. Експертна оцінка повинна давати конкретну відповідь про усунення ЗВО кожного із зауважень чи недоліків, встановлених попередньою експертизою.

Неврахування попередніх зауважень є суттєвим недоліком у контексті всього Критерію 8.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином були враховані зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій?

8.7. В академічній спільноті закладу вищої освіти сформована культура якості, що сприяє постійному розвитку освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою

Підкритерій 8.7 передбачає оцінювання діяльності щодо формування культури якості в академічній спільноті ЗВО.

Будь-які процедури і політики забезпечення якості будуть позбавлені сенсу, якщо вони не є важливими для всіх членів академічної спільноти. Власне, культура якості є системою спільних цінностей, що визначає якість освіти як інституційну ціль, а її забезпечення – як відповідальність усієї спільноти.

Під час інтерв'ювання здобувачі вищої освіти, науково-педагогічні працівники, інші причетні до освітньої діяльності за ОП мають демонструвати розуміння необхідності покращення якості освіти.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином та на яких етапах учасники академічної спільноти змістовно залучені до процедур внутрішнього забезпечення якості ОП?

Які інституційні практики формують залученість членів академічної спільноти до процесів забезпечення якості?

Які підрозділи відповідають за здійснення процесів і процедур внутрішнього забезпечення якості освіти? Які повноваження вони мають, в який спосіб відбувається їхня взаємодія? Чим обґрунтований такий розподіл повноважень та відповідальності?

Критерій 9 – прозорість та публічність

Критерій 9 визначає вимоги щодо прозорості й публічності діяльності ЗВО. Це виступає запорукою суспільної довіри до його діяльності та дозволяє пересвідчитися, що ЗВО дійсно виконує свою місію. Відкритість має також інструментальну цінність для інформування зацікавлених сторін про ті чи інші аспекти освітнього процесу.

9.1. Визначені чіткі та зрозумілі правила і процедури, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу, є доступними для них та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Підкритерій 9.1 вимагає наявності чітких і зрозумілих правил стосовно прав та обов'язків усіх учасників освітнього процесу.

Правила, на які посилається цей підкритерій, охоплюють усі типи внутрішніх (локальних) нормативно-правових актів, що діють у ЗВО. Ці акти мають бути легкодоступними для тих, чиї права та обов'язки вони регулюють.

У контексті цього підкритерію експертна група має оцінити чіткість, зрозумілість, доступність правил та практику їхнього застосування в межах ОП.

Структура сайту, його рубрикація та дизайн, не є предметом оцінювання і належать до сфери автономії ЗВО. Сприйняття ЕГ зручності/незручності користування сайтом ЗВО не є підставою для зниження оцінки.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Чи визначені правила і процедури, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу? Чи вони є чіткими та зрозумілими? Яким чином забезпечується їхня доступність для учасників освітнього процесу?

9.2. Заклад вищої освіти не пізніше ніж за місяць до затвердження освітньої програми або змін до неї оприлюднює на своєму офіційному вебсайті відповідний проект із метою отримання зауважень та пропозиції заінтересованих сторін

Підкритерій 9.2 пропонує/вимагає від ЗВО оприлюднювати для громадського обговорення проекти ОП та змін до них на офіційному сайті не пізніше як за 1 місяць до їхнього розгляду, а також таблицю пропозицій після закінчення громадського обговорення. Ця вимога потрібна для того, щоб гарантувати можливість для стейкхолдерів подавати свої пропозиції та зауваження до відповідних проектів.

9.3. Заклад вищої освіти своєчасно оприлюднює на своєму офіційному вебсайті точну та достовірну інформацію про освітню програму (включаючи її цілі, очікувані результати навчання та компоненти) в обсязі, достатньому для інформування відповідних заінтересованих сторін та суспільства

Підкритерій 9.3 стосується оприлюднення на вебсайті ЗВО інформації про ОП.

Як правило, на сайті має бути оприлюднена сама програма (її опис та зміст), а також описи та силабуси (робочі програми навчальних дисциплін) всіх ОК, включених до неї. Обсяг інформації, що оприлюднюється, має бути достатнім для того, щоб забезпечити можливість потенційних вступників зробити поінформований вибір щодо вступу на програму, а роботодавців – щодо цілей та змісту підготовки здобувачів за цією програмою.

Відсутність будь-яких оприлюднених відомостей на сайті або наявність неповної, суперечливої чи недостовірної інформації є недоліком у контексті відповідності Критерію 9.

Слід зауважити, що вимоги Критерію 9 застосовуються з урахуванням норм законодавства щодо використання інформації з обмеженим доступом. Такою інформацією відповідно до частини першої статті 21 Закону України «Про інформацію» є конфіденційна, таємна та службова.

Конфіденційною інформацією про особу є інформація про її особисте та сімейне життя (див. Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2012 р. № 2-рп/2012). Водночас інформація, яка стосується здійснення певними фізичними особами розпорядчих функцій у ЗВО, як правило, не є конфіденційною інформацією.

Порядок віднесення інформації до службової і таємної визначається законодавством.

Частиною п'ятою статті 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» передбачено, що не може бути обмежено доступ до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно.

Водночас ці вимоги не поширюються на випадки, коли оприлюднення або надання інформації може завдати шкоди інтересам національної безпеки, оборони, розслідуванню чи запобіганню кримінальному правопорушенню. З цього випливає, що вимога підкритерію 9.3 має специфіку для ЗВО зі специфічними умовами навчання та їхніх підрозділів.

Тобто, інформація щодо використання державними і комунальними ЗВО бюджетних коштів, державного або комунального майна не може бути обмежена в доступі.

Слід зауважити, що обмеженню підлягає інформація, а не документ. Тому, якщо ЗВО має обов'язок оприлюднювати певний документ, однак він містить інформацію з обмеженим доступом, ЗВО публікує такий документ за винятком інформації, доступ до якої обмежено.

Критерій 10 – навчання через дослідження

Якісна підготовка аспіранта до наукової кар'єри потребує створення середовища, в якому аспірант не працює відірвано від наукової спільноти над власним дослідницьким проектом, а здійснює науковий пошук у співпраці з колегами-дослідниками, наукові інтереси яких стосуються суміжних тем. У такому середовищі відбуваються дискусії, презентації, обговорення тощо, воно є частиною міжнародної наукової спільноти, що визначається і мобільністю аспірантів, наданими їм можливостями оприлюднювати і обговорювати свої наукові досягнення (зокрема йдеться про публікації у рейтингових журналах, виступи на міжнародних конференціях, семінарах тощо). Перебування аспіранта в такому середовищі забезпечить формування відповідних навичок наукового пошуку та презентації власних результатів досліджень широкій аудиторії.

10.1. Зміст освітньо-наукової програми відповідає науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів) і забезпечує їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності в закладах вищої освіти за спеціальністю та/або галуззю.

Підкритерій 10.1 стосується змісту освітньо-наукової програми, складові якої визначаються пунктом 27 «Порядку підготовки

Рекомендації щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми

здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у ЗВО (наукових установах)», затвердженого Постановою КМУ від 23 березня 2016 р. № 261. У цьому Порядку передбачено чотири складові освітньо-наукової програми, кожен з яких націлений на набуття аспірантом певних компетентностей:

- 1) зі спеціальності,
- 2) із загальнонаукового (філософського) світогляду,
- 3) з блоку універсальних навичок науковця, зокрема вміння організовувати і проводити навчальні заняття, писати грантові пропозиції, застосовувати інформаційні технології в дослідницькій діяльності, управління науковими проектами тощо,
- 4) володіння усною та письмовою англійською мовою.

Обсяг ОК у кредитах ЄКТС з кожного блоку визначається стандартом вищої освіти або (за його відсутності) самим ЗВО. Цілковита відсутність дисциплін з певного блоку є неприйнятною. Загальний обсяг ОП (всіх компонентів з усіх блоків) повинен становити 30-60 кредитів ЄКТС.

Дисципліни зі спеціальності мають відповідати науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів). За відсутності можливості забезпечити належне викладання відповідних спеціалізованих дисциплін у ЗВО (науковій установі), що акредитується, ОП може забезпечити частину дисциплін зі спеціальності шляхом зарахування кредитів ЄКТС, здобутих в інших ЗВО (наукових установах) з огляду на договори про навчання аспірантів та/або мобільності.

Дисципліни із загальнонаукового (філософського) блоку повинні забезпечити усвідомлення аспірантами теоретичних засад наукового пошуку, розуміння галузевої структури, онтології, епістемології, методології наукових досліджень. Дисципліни цього блоку можуть викладатися в межах одного ЗВО (наукової установи) аспірантам різних ОП.

Дисципліни з блоку універсальних навичок мають забезпечувати повноцінну підготовку аспірантів до дослідницької та викладацької діяльності у ЗВО. Такі дисципліни можуть викладатися в межах одного ЗВО (наукової установи) спільно для аспірантів різних ОП.

Дисципліни з мовного блоку забезпечують володіння аспірантами письмовою і усною англійською (на рівні, вищому ніж B2). Такі дисципліни можуть викладатися в межах одного ЗВО (наукової

установи) аспірантам різних ОП з врахуванням специфіки галузевих відмінностей академічного письма.

Взаємозв'язок між змістом навчання (освітньої компоненти) і тематикою досліджень здобувачів наукового ступеня доктора філософії (науковою компонентою) є обов'язковою вимогою якості ОП на третьому рівні вищої освіти. У контексті цього підкритерію експертна група має оцінити дотичність (релевантність) науковим дослідженням аспірантів тих дисциплін зі спеціальності (в першу чергу), що викладаються в межах ОП, а також оцінити практичну цінність дисциплін інших блоків у контексті підготовки аспірантів до професійної наукової діяльності.

Експертна група повинна пересвідчитися, чи забезпечується вивчення перелічених вище блоків компетентностей. Водночас використання назв блоків та групування дисциплін за блоками в ОП не вимагається.

Особливу увагу варто звертати на набуття аспірантами компетентностей з методів досліджень.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином забезпечуються всі блоки компетентностей, необхідні для повноцінної дослідницької та викладацької діяльності серед аспірантів?

Як забезпечується підготовка до викладацької діяльності, до роботи в міжнародному науковому середовищі, до дослідницької діяльності поза академічним середовищем?

Яким чином ОП забезпечує набуття аспірантами компетентностей з методів досліджень?

Яким чином наукові інтереси аспірантів відслідковуються, і як забезпечується релевантність навчальних дисциплін темам досліджень аспірантів?

**10.2. Наукова діяльність аспірантів (ад'юнктів)
відповідає напряму досліджень наукових керівників**

Підкритерій 10.2 встановлює вимогу, відповідно до якої наукова діяльність аспірантів (ад'юнктів) має відповідати напряму (тематичі) досліджень наукових керівників. Тому в контексті цього підкритерію

експертна група повинна зіставити останні публікації наукових керівників із темами досліджень їхніх аспірантів та оцінити дотичність (релевантність) перших другим.

Відповідно до *Зальцбургських принципів*, підготовка здобувача ступеня доктора філософії не може бути якісною в умовах відсутності критичної маси дослідників, які спільно працюють над однією науковою проблематикою. Термін «критична маса» визначається наявністю наукового потенціалу в ЗВО (або науковій установі), в якому проходить підготовка, та/або доступом через партнерські угоди з іншими закладами (установами) до якісних наукових консультацій щодо дисертаційної роботи кожного аспіранта.

У контексті оцінки «критичної маси» кращою практикою вважається проходження ЗВО (науковою установою) наукової атестації відповідно до критеріїв і процедури, яку встановлює МОН. ЗВО чи наукова установа, які не пройшли таку атестацію, повинні представити експертам докази своєї наукової спроможності за спеціальністю ОП та за напрямками досліджень аспірантів у формі публікацій у вітчизняних і міжнародних фахових журналах, монографій, технічних розробок тощо.

ЗВО (наукова установа) має заповнити таблицю «Відповідність тем аспірантів опублікованим працям їх керівників» (подається разом із відомостями про самооцінювання як додаток).

10.3. Заклад вищої освіти організаційно та матеріально забезпечує в межах освітньо-наукової програми можливості для проведення й апробації результатів наукових досліджень відповідно до тематики аспірантів (ад'юнктів) (проведення регулярних конференцій, семінарів, колоквіумів, доступ до використання лабораторій, обладнання тощо)

Підкритерій 10.3 стосується організаційного та матеріального забезпечення можливостей виконання й апробації результатів наукових досліджень аспірантів (ад'юнктів) у межах освітньо-наукової програми.

Виконання цього підкритерію може бути засвідчено звітами і публікаціями з проведених спеціалізованих конференцій, семінарів,

колоквіумів. Для засвідчення виконання тієї частини підкритерію, що стосується матеріально-технічної можливості виконання наукових досліджень, експертна група повинна оцінити матеріальний стан лабораторій та обладнання, *а також наявність укладених угод із науково-дослідними інститутами, сертифікованими акредитованими науково-дослідними лабораторіями, міжвузівськими науковими центрами в Україні та за кордоном, з якими співпрацює ЗВО*, на базі яких виконують дослідження аспіранти.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Якою є усталена частота і форма періодичних презентацій та групових обговорень проміжних результатів досліджень аспірантів?

Яким чином здобувачі вищої освіти забезпечуються доступом до лабораторного та іншого обладнання, матеріалів, Інтернету, наукової літератури, електронних журналів і спеціалізованих баз даних, – тобто, усього, що є необхідним для проведення відповідних досліджень?

10.4. Заклад вищої освіти забезпечує можливості для залучення аспірантів (ад'юнктів) до міжнародної академічної спільноти за спеціальністю, зокрема через виступи на конференціях, публікації, участь у спільних дослідницьких проектах тощо.

Підкритерій 10.4 стосується забезпечення можливостей для долучення аспірантів (ад'юнктів) до міжнародної академічної спільноти.

Під час зустрічей з аспірантами експертна група повинна пересвідчитися, що в них є можливості впродовж навчання, за наявності їхньої ініціативи, взяти участь у не менше ніж одній міжнародній конференції за кордоном за своєю тематикою, що результати їхніх досліджень публікуються в іноземних наукових журналах, збірниках, матеріалах конференцій тощо (зокрема англійською мовою). Кращою практикою вважається забезпечення щонайменше однієї можливості для стажування кожного аспіранта за кордоном впродовж навчання на ОП.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання

Яким чином забезпечується залучення аспірантів до міжнародної наукової спільноти за тематикою їхніх досліджень?

10.5. Наявна практика участі наукових керівників аспірантів у дослідницьких проєктах, результати яких регулярно публікуються та/або практично впроваджуються

Підкритерій 10.5 встановлює вимогу участі наукових керівників аспірантів у дослідницьких проєктах, результати яких регулярно публікуються та/або практично впроваджуються. Рекомендований мінімальний вимір активності: не менше ніж одна публікація у фаховому журналі раз на два роки (одноосібно або у співавторстві). Суть цієї вимоги – наукові керівники повинні бути активними дослідниками за тематикою (напрямом), в якій/якому працюють їх аспіранти. Тож в контексті цього підкритерію експертна група має ознайомитися з результатами дослідницьких проєктів наукових керівників аспірантів, пересвідчитися, що проєкти, в яких задіяні ці керівники, є реальними, що керівники продовжують займатися результативною дослідницькою діяльністю.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином можна пересвідчитися, що вчені, які призначаються науковими керівниками аспірантів, є активними дослідниками?

10.6. Заклад вищої освіти забезпечує дотримання академічної доброчесності у професійній діяльності наукових керівників та аспірантів (ад'юнктів), зокрема вживає заходів для унеможливлення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності

Підкритерій 10.6 встановлює вимоги до доброчесності наукової діяльності всіх, хто причетний до ОП (викладачів, наукових керівників, аспірантів). ЗВО має продемонструвати, а ЕГ – пересвідчитися, що на ОП діють ефективні практики, які забезпечують дотримання академічної доброчесності всіма науковими керівниками

і аспірантами.

Кращою практикою вважається регулярна перевірка на відсутність академічного плагіату всіх наукових робіт аспірантів та їхніх керівників. Виходячи з того, що законодавство встановлює норму, згідно з якою керівники і рецензенти досліджень аспірантів повинні мати не менше трьох наукових публікацій, опублікованих за останні п'ять років за тематикою (науковим напрямом), дотичною до дисертації здобувача, рекомендується впровадження практики перевірки на наявність академічного плагіату саме цих публікацій (отже, тих, які опубліковані керівниками і потенційними рецензентами впродовж останніх 5-ти років).

Позиція ЗВО на кшталт «перевірка на академічний плагіат здійснюється, але не було виявлено жодного випадку» не є належним обґрунтуванням відповідності підкритерію.

Від ЗВО очікуються відповіді на такі питання:

Яким чином ЗВО забезпечує реалізацію ефективних практик дотримання академічної доброчесності серед наукових керівників та аспірантів?

Яким чином ЗВО реагує на виявлені випадки академічної недоброчесності серед наукових керівників та аспірантів?

III. Підстави для відмови в акредитації, не пов'язані із відповідністю Критеріям

Положення про акредитацію (пункт 4 розділу III) визначає три підстави для ухвалення рішення про відмову в акредитації ОП, що безпосередньо не пов'язані з відповідністю Критеріям. Встановлення цих підстав також залежить від експертів.

Першою такою підставою є виявлення у поданих документах (ВСО, опис ОП, НП) завідомо недостовірних відомостей. Певні відомості є завідомо недостовірними, коли особа, що подавала ці відомості (гарант ОП та/або керівник ЗВО), знала або не могла не знати про їхню недостовірність. Прикладом подання завідомо недостовірних відомостей є подання разом із заявою про акредитацію тексту ОП, який суттєво відрізняється від затвердженого у ЗВО; зазначення у відомостях про самооцінювання відомостей про викладачів, що не

викладають на поточній ОП або не працюють у ЗВО взагалі тощо.

Другою підставою для відмови в акредитації є перешкоджання ЗВО у проведенні акредитаційної експертизи. До таких дій належить не лише недопуск експертної групи до проведення акредитаційної експертизи у ЗВО, але й інші перешкоди: наприклад, ненадання документів, необхідних для проведення акредитаційної експертизи; необґрунтоване непогодження програми виїзду; відмова в створенні умов для роботи експертної групи та проведення зустрічей, передбачених узгодженою програмою виїзду; встановлені факти погроз щодо членів експертної групи, неправомірного впливу та обману учасників зустрічей, зокрема запровадження послуг «суфлерів», шпаргалок тощо.

Останньою такою підставою є встановлення удаваності (фіктивності) освітнього процесу за ОП. Удаваний (фіктивний) освітній процес полягає у створенні видимості освітнього процесу там, де його реально не існує. Це має місце, наприклад, у тому разі, коли здійснення освітнього процесу: проведення навчальних занять, контрольних заходів тощо – документується, однак насправді він не здійснюється: здобувачі та викладачі не присутні на цих заняттях, письмові завдання не виконуються, виставлення оцінок відбувається без реального оцінювання здобувачів вищої освіти тощо. Удаваність (фіктивність) освітнього процесу може бути встановлена лише на основі аналізу усіх обставин, виявлених експертною групою. Цей висновок потребує вагомого обґрунтування у звіті за результатами акредитаційної експертизи.

IV. Статус Рекомендацій

Рекомендації не є юридично обов'язковим документом. ЗВО, експерти, галузеві експертні ради та Національне агентство можуть відступати від цих інтерпретацій, якщо існують вагомі причини для цього відповідно до контексту.

Водночас застосування Критеріїв, яке суттєво не збігається із цими Рекомендаціями, без належного обґрунтування загалом буде вважатися неприйнятним.

Рекомендації щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми

Список джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 . Голос України від 06.08.2014 р. № 148.
2. Про доступ до публічної інформації. Закон України від 13.01.2011р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 3, ст.25.
5. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності: Постанова. Кабінет Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187. Урядовий кур'єр (офіційне видання) від 10.02.2016 – № 26
6. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти .(ESG). – К.: ТОВ «ЦС», 2015. – 32 с.
7. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми. Затвердженні рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протокол від 29 серпня 2019 р. № 9
8. Порадник щодо заповнення відомостей самооцінювання освітньої програми. Затвердженні рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протокол від 29 серпня 2019 р. № 9

**РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ КРИТЕРІЇВ
ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ
ПРОГРАМИ**

**Затверджено Національним агентством із забезпечення
якості вищої освіти 17 листопада 2020 року**

ТОВ «Український освітянський видавничий центр «Оріон»»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції»

Серія ДК № 4918 від 17.06.2015 р.